

Economisch-Statistische Berichten

Belastingverhogingverlaging

★

Mr. K. P. van der Mandele
Aan de Poort van Europa

★

Drs. H. H. Coljé
Multilateralisatie van het handels-
en betalingsverkeer

★

W. R. van der Ben
De Duitse koopvaardijvloot
Ontwikkeling en financiering

★

Drs. G. J. M. Horbach
Volksaandelen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2114

WOENSDAG 8 JANUARI 1958

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Giro's naar
alle banken

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

Bij de **PROVINCIALE ACCOUNTANTSDIENST VAN NOORDHOLLAND** te Haarlem kan worden geplaatst een

ACCOUNTANT

Salarisgrenzen \pm f 7.500,— tot \pm f 14.000,—.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.
Diploma N.I.V.A. of acad. opleiding vereist.

Sollicitaties binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad te richten aan de Directeur, Wilhelminapark 29 te Haarlem.

Persoonlijk bezoek alleen na oproeping.

Gevraagd voor spoedige indiensttreding bij de **Coöperatieve Boerenleenbank G.A.**, Beursstraat 12, Postbus 6, Emmeloord (N.O.P.) een

assistent voor de boekhouding

Leeftijd ongeveer 25 jaar.

Vereisten: middelbare schoolopleiding en diploma S.P.D. of vergevorderde studie daarvoor.

Aanvangssalaris f 6.500 per jaar.

Eind 1958 -begin 1959 is een woning beschikbaar.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met opgave van opleiding, vorige werkkring, referenties etc. te richten aan het adres der Bank.

(zie ook de vacatures op blz. 49)

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Ablasserdam*

*Financiering van invoer,
uitvoer en transit*

Alle assurantien

*Beleggingen en
vermogensbeheer*

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.*
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).*
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam-W.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0.30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Belastingverhogingverlaging

Reeds in de Miljoenennota 1958 heeft de Regering enige tijdelijke belastingmaatregelen aangekondigd, welke zij ter beperking van de bestedingen en met het oog op een verantwoorde begroting noodzakelijk achtte. Deze tijdelijke maatregelen kwamen, zoals zij onlangs bij de Kamer werden ingediend, kort — en voor zover voor het onderstaande relevant iets uitvoeriger — samengevat neer op een verlenging van de schorsing van de investeringsaftrek; voortzetting van de vervroegde afschrijving, met de mogelijkheid van uitsluiting voor aanschaffingen van minder essentieel belang en van een verdere beperking (temporiserend) van het jaarlijks bedrag der vervroegde afschrijving voor de overige bedrijfsmiddelen tot op 5 pCt. van de aanschaffingsprijs; verhoging van de omzetbelasting op sigaretten — van 5 tot 8 pCt. —, televisietoestellen en personenauto's, motorrijwielen en banden, alsmede een verhoging der vermogensbelasting. Genoemde maatregelen zouden, zo zij alle op 1 januari j.l. zouden zijn ingegaan, in 1958 een verbetering van de kaspositie van het Rijk met f. 107 mln. — het gedeelte van het kastekort, waarvoor nog dekking moest worden gevonden — inhouden.

Kort vóór de „parlementaire jaarwisseling” — de Kamer ging eerst op 3 januari met kerstreces — zijn de genoemde voorstellen in de Tweede Kamer behandeld. De geachte afgevaardigden hebben zich hierbij ware volksvertegenwoordigers betoond, want ook zij sloten, zoals in ons land steeds meer gebruikelijk wordt, het jaar af met enig „vuurwerk”, in hun geval in de vorm van moties en amendementen, zonder overigens zodanig met vuur te spelen, dat het Kabinet met brandgevaar werd bedreigd. Wij willen hier niet opsommen wiens „vuurwerk” het al dan niet deed, dan wel per saldo in het geheel niet werd afgevuurd en evenmin stilstaan bij de problemen, die rezen rond de vraag, in welke volgorde de „stukken” moesten worden afgestoken. Wij willen volstaan met te vermelden, dat de gang van zaken in de Kamer niet alleen op buitenstaanders een wat verwarde indruk heeft gemaakt en ons vervolgens aan de hand van bovenstaand staatje bezig houden met de wijzigingen die de regeringsvoorstellen na de zich rond de kaspositie 1958 afspelende debatten te zien geven.

Zoals de tabel doet zien hebben het Gemeente- en het Provinciefonds, vergeleken met de regeringsvoorstellen, tezamen een veer moeten laten van f. 20 mln. In afwijking van de gebruikelijke gang van zaken is n.l. besloten deze fondsen niet te doen delen in de additionele belastingontvangsten van het Rijk. Bij het indienen van belastingvoorstellen wordt steeds rekening gehouden met het feit, dat een deel van de opbrengst ten goede komt aan het Gemeente- en het Provinciefonds. Nu dit aandeel, wat de additionele middelen betreft, kwam te vervallen kon het Kabinet zich, zonder schade voor 's Rijks Kas, permitteren de voorgestelde belastingverhoging met een totaal bedrag van f. 20 mln. te doen verlagen. De omzetbelasting op sigaretten werd tot 7 in plaats van tot 8 pCt. verhoogd, hetgeen naar schatting een geringere belastingopbrengst van f. 10 mln. zal betekenen. De resterende f. 10 mln. ging heen door het laten varen van de mogelijkheid tot verdere temporisering of tot algehele uitsluiting van vervroegde afschrijving. Geheel en al zonder kleerscheuren is 's Rijks Kas echter toch niet uit de Kamerdebatten gekomen: de uitzondering die voor de zeescheepvaart en de luchtvaart werd gemaakt ten aanzien van verlenging

der schorsing van de investeringsaftrek, kostte het Rijk n.l. f. 3 mln. Deze uitzondering houdt in, dat investeringen in 1958 in schepen en vliegtuigen, welke hoofdzakelijk bestemd zijn om het internationale verkeer te onderhouden, ten volle met investeringsaftrek worden begunstigd.

Vatten wij het bovenstaande samen, dan kan worden vastgesteld dat, zoals de zaken na de debatten in de Tweede Kamer liggen, de kaspositie van het Rijk in 1958 als gevolg van de nieuwe maatregelen met f. 104 mln. zal verbeteren. Op papier althans. Want, zoals gezegd, zijn de in de tabel gegeven cijfers gebaseerd op de veronderstelling, dat alle maatregelen op 1 januari 1958 in werking zouden treden. Wat de verhogingen der omzetbelasting betreft zal dit echter in het gunstigste — of van het standpunt van de consument gezien ongunstigste — geval eerst op 1 februari a.s. kunnen zijn. De belastingplichtigen hebben aldus, vergeleken met de oorspronkelijke voorstellen, in 1958 in totaal ten minste f. 23 mln. „verdiend”; het initiële bedrag der bestedingsbeperking is echter evenzeer geringer.

Geraamde consequenties der belastingmaatregelen voor de kaspositie van het Rijk in 1958
(bedragen in miljoenen guldens)

Maatregelen	Vóór de Kamerdebatten	Na de Kamerdebatten
Omzetbelasting sigaretten	40	30
Omzetbelasting personenauto's	38	38
Omzetbelasting televisietoestellen	4	4
Investeringsaftrek	20	17
Vervroegde afschrijving	10	0
Vermogensbelasting	15	15
Totaal (bruto)	127	104
Af: aandelen van het Gemeente- en Provinciefonds	20	0
Totaal (netto)	107	104

INHOUD

	Blz.		Blz.
Belastingverhogingverlaging	23	Ingezonden stuk:	
Aan de Poort van Europa, door Mr. K. P. van der Mandele	24	„Nederlands positie in een groeiende wereld-economie, door Drs. P. J. van der Burg, met een naschrift van Dr. J. Wemelsfelder	37
Multilateralisatie van het handels- en betalingsverkeer, door Drs. H. H. Coljé	26	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	38
De Duitse koopvaardijvloot; ontwikkeling en financiering, door W. R. van der Ben	30	Notities:	
Volksaandelen, door Drs. G. J. M. Horbach	34	„Levensstandaardjes”	33

Nu het E.E.G.-verdrag in werking is getreden is het goed zich te bezinnen op de positie van ons land. Behalve de verovering van een goede plaats op de Euromarkt is het scheppen van een gunstig investeringsklimaat van groot belang voor de uit structureel oogpunt noodzakelijke expansiepolitiek. De maatregelen ter beperking van de bestedingen, welke ook het bedrijfsleven treffen, hebben thans een ernstige spanning doen ontstaan tussen de eisen van structuur en conjunctuur. Het is te betreuren, dat een amendement-Oud is verworpen, waarin werd gesteld, dat in de ratificatie-oorkonde door Nederland een verklaring zou moeten worden opgenomen van de strekking, dat Nederland ervan uitgaat, dat bij de uitwerking en toepassing van het verdrag rekening zal worden gehouden met de bijzondere demografische positie van ons land. In het nieuwe Europa zal ons land een zeer beweeglijke politiek moeten voeren op het nationale, het Europese en het mondiale niveau.

Aan de Poort van Europa

Het E.E.G.-verdrag is door alle zes landen geratificeerd en op 1 januari 1958 in werking getreden. Nederland kwam het laatst, omdat de Eerste Kamer pas op 4 december 1957 het verdrag heeft goedgekeurd en de Kroon eerst toen gemachtigd was tot ratificatie. Bijna zouden wij temidden van de zorgen van iedere dag — Indonesië, de bestedingsbeperking, de militaire en politieke heroriëntatie ten opzichte van de Sovjet-Unie — vergeten, dat op 1 januari jl. voor West-Europa een nieuw tijdperk is aangebroken. Wij zullen er aanvankelijk nog maar weinig van merken, de overgangperiode duurt vele jaren, maar toch zal het politiek en economisch klimaat reeds spoedig onder de invloed van deze nieuwe structuur in de Europese samenleving komen.

Het is daarom goed, dat wij de blik vooruit richten, ons daarbij echter wel bezinnende op onze eigen positie, opdat wij onze krachten juist schatten en niet méér, maar ook niet minder ondernemen dan waartoe die krachten reiken.

Er is in de discussies over het E.E.G.-verdrag tot hen die zich bezwaard voelden wel gezegd, dat het Nederlandse bedrijfsleven zich bij zijn intrede in de Europese economische gemeenschap niet door vrees moest laten leiden, maar zich moest opmaken om onder de nieuwe omstandigheden een goede plaats op de Europese markt te veroveren. Nu is dit ongetwijfeld juist, al bestaat er tussen het zo juist en volledig mogelijk signaleren van bezwaren tegen het nieuwe plan en vrees een belangrijk verschil. Onder alle omstandigheden is vrees een slechte raadgeefster en ik geloof, dat wij kunnen zeggen, dat de resultaten die het Nederlandse bedrijfsleven in de achter ons liggende jaren onder dikwijls zeer moeilijke en zich snel wijzigende omstandigheden heeft weten te bereiken op een groot zelfvertrouwen wijzen.

Wat dus de houding van het bedrijfsleven, ook in deze nieuwe omstandigheden, betreft behoeft, naar mijn oordeel, geen bezorgdheid te bestaan. Er zal geen sprake zijn van een plotseling versagen; de nieuwe markten worden reeds onderzocht en nieuwe plannen worden reeds gemaakt.

Wij zullen er echter de ogen niet voor kunnen sluiten, dat de huidige atmosfeer in Nederland voor initiatieven van deze aard niet gunstig is. Onze Overheid heeft zich genoodzaakt gezien tot maatregelen ter beperking van de bestedingen. Ook het bedrijfsleven is door deze maatregelen

getroffen. De vennootschapsbelasting is verhoogd, de investeringsaftrek is geschorst, de vervroegde afschrijving is getemporiseerd. Ook zijn maatregelen genomen om de consumptieve bestedingen af te remmen en deze zullen hun terugslag op het investeringsklimaat eveneens doen gevoelen; zo goed als een politiek van prijsstabilisatie gecombineerd met stijgende produktiekosten, welke de winstmarges en de investeringslust zal verminderen.

Nu zal men moeten bedenken, dat deze maatregelen nodig waren en dat de toestand nog niet zoveel is verbeterd, dat zij reeds gemist kunnen worden. Ook valt te overwegen, dat zij als tijdelijk zijn bedoeld en wellicht de structurele positie van ons land op de enigszins langere termijn niet wezenlijk kunnen beïnvloeden. Toch is waakzaamheid op dit punt geboden. *Een slechte start kan ook voor de beste loper fataal zijn.* Laten wij niet vergeten, dat met name bij onze Oosterburen een economische conjunctuur heerst welke beperkende maatregelen in veel mindere mate nodig maakt dan in ons eigen land en dat de „Startbedingen” daar te lande derhalve in velerlei opzicht gunstiger zijn dan hier.

Niet alleen om de schokken van de gemeenschappelijke markt op te vangen, maar ook om een uit structureel oogpunt volstrekt noodzakelijke expansiepolitiek te voeren, blijft het scheppen van een gunstig investeringsklimaat van groot belang. Het beleid met betrekking tot lonen, prijzen en andere produktiekosten, het fiscale beleid, het export- en vooral het exportfinancieringsbeleid moeten daar ieder op eigen wijze toe bijdragen. Het is niet te ontkennen, dat tegen deze achtergrond thans in Nederland moet worden gesproken van een ernstige spanning tussen de eisen van structuur en conjunctuur. De ontmoediging van de investeringslust en de beperking van de liquiditeit van de bedrijven is conjunctureel noodzakelijk doch het zal veel moeite kosten deze binnen de gewenste perken te houden en te vermijden, dat zodanige schade wordt aangericht, dat voor langere tijd dan bedoeld was de investeringsbereidheid gering blijft.

Nu kan het ons tot troost strekken, dat tijdens de behandeling van het E.E.G.-verdrag in de beide Kamers der Staten-Generaal een grote mate van begrip aan de dag is gelegd voor de eisen welke de structurele situatie van Ne-

derland stelt. Vooral bij de behandeling van het verdrag in de Tweede Kamer is veel aandacht geschonken aan, wat men noemt, de bijzondere demografische positie van Nederland. Hieronder moet worden begrepen de situatie, dat in ons land, dat arm aan natuurlijke rijkdommen is en dat een bevolkingsdichtheid heeft welke zeer veel hoger is dan in de andere Europese landen, een zeer grote bevolkingsaanwas moet worden opgevangen. Dit laatste is alleen mogelijk, als wij erin slagen ieder jaar 50.000 à 60.000 nieuwe arbeidsplaatsen te creëren. Een hoog tempo van industrialisatie en van uitbreiding van onze export enerzijds, handhaving en verdediging van de bestaande bronnen van welvaart en werkgelegenheid anderzijds, zijn de middelen, welke ons te dien einde ter beschikking staan.

Het is voldoende bekend, dat noch in het bedrijfsleven noch in het parlement de rotsvaste overtuiging leeft, dat het E.E.G.-verdrag ons daarbij tot steun zal zijn. Veeleer zijn de stemmen in de meerderheid van hen, die vrezen, dat dit verdrag door zijn tendens tot afsluiting en tot kostenverhoging ons land voor een aantal bijzondere moeilijkheden zal plaatsen.

De terughoudendheid van het parlement ten opzichte van dit verdrag is op verschillende wijzen gebleken. Ondanks het feit, dat de Regering van ernstige bezwaren heeft doen blijken, is een amendement op de goedkeuringswet, afkomstig van de heer Blaisse en behelzende, dat uitvoeringsovereenkomsten van het verdrag de goedkeuring van de Staten-Generaal behoeven, met 82 tegen 45 stemmen aangenomen.

Een ander amendement, afkomstig van de commissie van voorbereiding en behelzende, dat de Regering jaarlijks verslag doet over de toepassing van het verdrag, daarbij in het bijzonder aandacht bestedende aan het door onze demografische situatie gecreëerde werkgelegenheidsprobleem, werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het is te betreuren, dat een amendement-Oud is verworpen met 77 tegen 48 stemmen. In dit amendement werd gesteld, dat in de ratificatie-oorkonde door Nederland een verklaring zou moeten worden opgenomen van de strekking, dat Nederland ervan uitgaat, dat bij de uitwerking en toepassing van het verdrag rekening zal worden gehouden met de bijzondere demografische positie van ons land en de daaruit voortvloeiende consequenties voor de werkgelegenheidspolitiek.

Door de verwerping van dit amendement is de kans verspeeld, de andere verdragsmogendheden op formele wijze de speciale Nederlandse positie onder het oog te brengen

en daarvoor van die zijde ook erkenning te verkrijgen zonder dat, zoals bij een reserve, het leven van het verdrag op het spel zou zijn gezet.

Niettemin kan men zeggen, dat de positiekeuze van het Nederlandse parlement aan duidelijkheid niet te wensen overlaat en men mag de hoop koesteren, dat dit toch aan de andere verdragsmogendheden niet verborgen zal zijn gebleven.

Zo staat Nederland dus bij de aanvang van het nieuwe jaar aan de Poort van Europa: economisch niet bijzonder sterk, met de vaste wil om het nieuwe Europa binnen te gaan en er te helpen bouwen aan de gemeenschappelijke zaak, maar even vastbesloten om daarbij niet de krachten te verspelen waarop de eigen, nationale, welvaart is gebouwd. Onze nieuwe situatie verlangt een zeer beweeglijke politiek, waarbij een voortdurende wisselwerking zal moeten plaatsvinden tussen de drie niveaus, waarop wij moeten handelen: het nationale, het Europese en het mondiale.

Op het nationale niveau zullen wij nog lange tijd en eigenlijk altijd weer opnieuw worden geplaatst voor de spanning tussen wat wij wensen en wat mogelijk is. De bestedingen moeten aan de middelen worden aangepast en ook de eisen, welke uit het E.E.G.-verdrag voortvloeien vinden hun begrenzing in de beschikbare middelen. Als wij onze middelen willen opvoeren — en wij zullen dat moeten doen om meer dan één reden —, dan zullen wij het klimaat voor investeringen en export op de lange termijn moeten verbeteren, al geraken wij ook daarbij weer in een spanning, nl. die tussen conjunctuur en structuur.

Op het Europese niveau liggen grote taken vóór ons. Eerst en vooral het op gang brengen van de beide verdragen voor de gemeenschappelijke markt en de atoomenergie. Bekwame Nederlanders zullen hieraan hun krachten moeten wijden. Tussen Overheid en bedrijfsleven is een intensieve uitwisseling van opvattingen noodzakelijk. Standvastigheid zal van ons worden gevraagd waar de onderhandelingen met onze verdragspartners nog moeten worden gevoerd. Er moet nog een groot aantal belangrijke posten van het buitentarief worden vastgesteld, er moeten uitvoeringsregelen voor de mededingingsbepalingen worden vastgesteld, er moet een landbouwbeleid worden gevormd, de transportparagraaf moet worden uitgewerkt. Het verdrag moet worden uitgevoerd en ook Nederland zal zich aan de gemeenschappelijke besluiten moeten onderwerpen. Doch het zal onze verdragspartners duidelijk moeten zijn

(Advertentie)

BLOEMERS & Co.

ROTTERDAM

2E WESTEWAGENHOF 1
TELEFOON 120223 (K 1800)

POSTBUS 65

KEIZERSGRACHT 814
AMSTERDAM - TEL. 64793 (K 20)

BEDRIJFSVERZEKERING

Vrijmaking van het betalingsverkeer kan leiden tot ongunstiger voorwaarden voor de Nederlandse export, in het bijzonder nu de wereld zich in een overgangsfase bevindt, waarin een aantal bilaterale betalingsakkoorden wordt omgezet in multilaterale regelingen. Zo zullen voor Nederland de gevolgen van het opnemen van een land in de transferabele guldenszone niet in alle gevallen gelijk zijn. In dit verband bespreekt schrijver een zevental factoren, waarmede rekening moet worden gehouden bij de beoordeling van de vraag of multilateralisatie — het omzetten van bilaterale akkoorden in multilaterale — in een bepaald geval een gunstige dan wel een ongunstige uitwerking zal hebben op de Nederlandse economie. Schrijver wijst erop, dat multilateralisatie voor ons land vooral nuttig is als andere landen multilateraliseren en dat daarom een gezamenlijke overgang tot multilateralisme met een zo groot mogelijk aantal landen nodig is.

Nederland is voor een groot deel van zijn nationaal inkomen afhankelijk van de export en zal er derhalve in het algemeen belang bij hebben, dat er wordt gestreefd naar opheffing van belemmeringen in de vrije uitwisseling van goederen en diensten over de gehele wereld. Een vrijmaking van dit goederen- en dienstenverkeer zal ongetwijfeld worden vergemakkelijkt, indien ook het internationale *betalingsverkeer* verder wordt geliberaliseerd en met name een groter mate van convertibiliteit kan worden bereikt.

(vervolg van blz. 25)

— en als zij de beraadslagingen in het Nederlandse parlement hebben gevolgd dan is dat, reeds duidelijk — dat deze besluiten mede in de rekening zullen hebben te betrekken de speciale taken waarvoor ons land zich geplaatst ziet, zoals dit immers reeds vóór de ondertekening van het verdrag met betrekking tot de problemen van Duitsland, Italië, Frankrijk en Luxemburg is bepaald.

Op het mondiale niveau heeft Nederland in de toekomst misschien meer dan ooit een bijzondere roeping. Altijd is ons land een brug tussen de natiën geweest, de schakel tussen Europa en de wereld. Die rol moet het, zo enigszins mogelijk, blijven spelen en dat kan alleen als Klein-Europa geen Klein-Europa blijft, maar steeds meer in de wereldeconomie wordt geïntegreerd. Daartoe kan natuurlijk dienen de gemeenschappelijke handelspolitiek, die door de Zes zal worden gevoerd en waarop ook Nederland zijn invloed kan oefenen. Wellicht, dat de gereserveerde ontvangst welke de E.E.G. in het G.A.T.T. is ten deel gevallen reeds helpen kan om ongewenste tendenties in protectionistische richting een halt toe te roepen.

Maar bovenal zal hierbij de verwezenlijking van de vrijhandelszone een voorname rol kunnen spelen. Dit project, dat bedoelt een vorm van associatie te vinden aan de Europese gemeenschappelijke markt van het Verenigd Koninkrijk (eventueel met zijn overzeese gebiedsdelen), de Scandinavische landen, Zwitserland en Oostenrijk, Portugal, Griekenland en Turkije, vormt reeds een zestal maanden het onderwerp van nieuwe onderhandelingen in het kader van de O.E.E.S.

Moeilijkheden zullen er zich zeker nog vele voordoen

Multilateralisatie van het handels- en betalingsverkeer

Men zal deze vrijmaking van het betalingsverkeer echter niet als een doel op zichzelf mogen zien, doch uitsluitend als een *middel* om tot een vrijere wereldhandel te komen.

Hoewel de ontwikkeling van en een streven naar grotere convertibiliteit toe te juichen is, dient er voor te worden gewaakt, dat ons land niet al te doctrinair de beginselen der convertibiliteit doordrijft, zonder daarbij acht te slaan op de gevolgen, welke daaruit voor de handelspolitieke situatie van ons land kunnen voortvloeien. Het gevaar

voordat dit project werkelijkheid zal zijn geworden. Er zijn krachten in Klein-Europa, die van deze nieuwe gemeenschappelijke markt een veilig afgesloten jachtgebied willen maken en die er niet voor voelen daarop nieuwe jagers toe te laten. Er zijn echter buiten Klein-Europa jagers, die op dit Europese jachtterrein willen doordringen zonder in het bezit te zijn van een jachtvergunning.

Noch het één, noch het ander is aanvaardbaar. Een vrijhandelszone zal een minimum aan gemeenschappelijke regelen moeten hebben, wil zij kunnen werken. Maar de gemeenschappelijke markt van Klein-Europa behoeft dringend uitbreiding, wil zij niet in een separatistisch protectionisme vervallen.

Het is voor het bedrijfsleven zeer verheugend te weten, dat de Nederlandse Regering deze problemen zeer wel ziet en vastbesloten is ondanks moeilijkheden te koersen op het nieuwe doel: de vrijhandelszone.

Europa, en ook ons eigen land, staat aan de aanvang van een nieuw tijdperk. Overschaduwde door de grote gebeurtenissen van onze dagen, die zich voor zulk een groot deel ook over onze hoofden heen voltrekken, moeten wij op dit oude continent aan de slag. Wij moeten doen wat onze hand vindt om te doen. Voor ons is dit, ook nu, in de tijd dat wij in Indonesië nieuwe beproevingen ondergaan, in de tijd dat Russische kunstmannen als een teken aan de hemel verschijnen, het creëren van nieuwe economische ruimten, die de grondslag voor nieuwe welvaart kunnen worden.

Rotterdam,

K. P. VAN DER MANDELE.

dat het op zichzelf aanbevelenswaardige streven naar vrijmaking van het betalingsverkeer juist zal leiden tot ongunstiger voorwaarden voor onze export is niet denkbeeldig, in het bijzonder nu de wereld zich in een overgangsfase bevindt, waarin een aantal bilaterale betalingsakkoorden wordt omgezet in multilaterale regelingen.

De bilaterale akkoorden, welke tussen Nederland en de verschillende partnerlanden bestaan, komen in de meeste gevallen hierop néer, dat het partnerland de verdiende guldens slechts in ons land kan besteden. Indien men zulk een akkoord vervangt door een multilaterale regeling, wordt de mogelijkheid geopend de guldens te gebruiken voor betalingen in derde landen. Zo is het bijv. aan de landen, welke tot de *transferabele guldenszone*¹⁾ behoren, toegestaan de guldens waarover zij de beschikking krijgen te besteden in de andere landen van deze zone, terwijl de guldens tevens kunnen worden geconverteerd in valuta's van landen, die deelnemen aan de Europese valuta-arbitrage²⁾. Aldus is een transferabiliteit resp. convertibiliteit op een beperkt geografisch gebied ontstaan.

Het opnemen van een land in de transferabele guldenszone betekent dus dat Nederland het partnerland een gunst — nl. een grotere bestedingsmogelijkheid van de verdiende guldens — aanbiedt, terwijl voor Nederland de gevolgen niet in alle gevallen gelijk zullen zijn. In dit verband lijkt het nuttig een aantal factoren te noemen, waarmede men moet rekening houden bij de beoordeling van de vraag of multilateralisatie — het omzetten van bilaterale akkoorden in multilaterale — in een bepaald geval een gunstige dan wel een ongunstige uitwerking zal hebben op de Nederlandse economie. Het gaat hierbij slechts om de belangrijkste factoren. Een volledig systematische behandeling is reeds hierom niet mogelijk, omdat bij de beoordeling van handelspolitieke kwesties vaak een persoonlijk oordeel, een afwegen van voor- en nadelen en het rekening houden met mogelijke reacties van het partnerland onvermijdelijk een belangrijke rol spelen.

Men zou deze factoren als volgt kunnen samenvatten:

- het feit of Nederland een actief dan wel een passief handels- en dienstenverkeer met het partnerland heeft;
- het bestaan van koersdiscriminatie in het partnerland;
- discriminatie bij de deviezentoe wijzing in het partnerland;

¹⁾ Tot de transferabele guldenszone behoren: De E.B.U.-landen met de daarbij aangesloten monetaire gebieden (Turkije uitgezonderd), Argentinië, Afghanistan, Brazilië, Chili, Egypte (gedeeltelijk), Ethiopië, Finland, Iran, Israël, Japan, Jemen, Libanon, Paraguay, Saoedi-Arabië, Soedan, Tenger, Thailand en Uruguay.

²⁾ Aan de Europese valuta-arbitrage nemen deel: Nederland, België, Frankrijk, West-Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen en Zweden.

- het aantal landen, dat het betalingsverkeer met het partnerland heeft gemultilateraliseerd;
- de vraag of er in het partnerland een commerciële economie bestaat;
- het feit of er reeds een betalingsakkoord met het betreffende land gesloten is;
- de verhouding van het partnerland tot derde landen.

ad a) Het feit of Nederland een actief dan wel een passief handels- en dienstenverkeer met het partnerland heeft.

Wanneer Nederland structureel een actief handels- en dienstenverkeer met het partnerland heeft, d.w.z. meer naar dat land aan goederen en diensten exporteert dan er uit importeert, zodat de bestaande bilaterale betalingsverhouding een voortdurende neiging tot scheef trekken te onzen gunste vertoont, met als gevolg een regelmatige afdekking door het partnerland in andere valuta's, zal het aanbieden van multilateralisatie van de gulden in het algemeen weinig feitelijke inhoud hebben³⁾. Voor het partnerland zou dit immers betekenen, dat het, indien guldens in andere valuta's worden omgezet, per saldo uiteindelijk nog meer van deze andere valuta's of goud zal moeten suppleren om de traditionele invoer uit ons land te handhaven of zijn invoer uit ons land zal moeten beperken. Een mogelijk voordeel van multilateralisatie voor het partnerland zou in dit geval kunnen liggen in het feit, dat dat land gemakkelijker multilateralisatie van andere landen zou kunnen vragen, wanneer Nederland deze reeds heeft toegestaan. Ons land zou in dat geval door het partnerland als springplank worden gebruikt om multilateralisatie van derde landen te verkrijgen, hetgeen in bepaalde gevallen gunstige perspectieven voor ons land kan openen, met name indien deze derde landen een structureel passief handels- en dienstenverkeer met het betreffende partnerland hebben; het saldo dat het partnerland in deze derde landen verkrijgt, kan dan o.a. voor aankopen in ons land worden gebruikt. Afgezien van dit speciale geval, heeft het in het algemeen echter voor ons land weinig zin voorop te lopen met multilateralisatie; een overgang hiertoe tezamen met een groot aantal Westeuropese landen is te prefereren, daar de kans op discriminatie in dat geval kleiner is. Hierop wordt onder d) nog nader ingegaan.

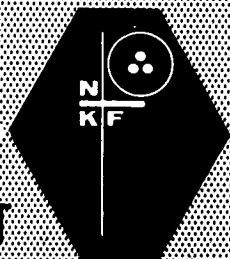
Het omzetten van een bilateraal verdrag met een land, dat wij voortdurend krediet moeten verlenen via een swing, in een multilateraal verdrag is voor ons land in zoverre gunstig, dat daardoor in het algemeen de automatische

³⁾ Een voorbeeld hiervan vindt men in het handelsverkeer van Nederland met Israël, dat voortdurend suppleerde met andere valuta's om onze exporten te betalen. De dit jaar aan Israël verleende multilateralisatie van de gulden zal daarom waarschijnlijk weinig feitelijke betekenis hebben.

(Advertentie)

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staaldraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK • DELFT

kredietverlening wordt beëindigd, daar een continuatie van het krediet niet gebruikelijk is bij een multilateraal betalingsstelsel.

Heeft ons land constant een *passief* handels- en dienstenverkeer met het partnerland; dan kan dit laatste van multilateralisatie profiteren, doordat het de beschikbare guldens in een groter gebied kan besteden.

Voor ons land kan, indien onze tekorten worden afgedekt met dollars, multilateralisatie een verbetering van onze dollarpositie betekenen. Worden onze tekorten in het betalingsverkeer met het betreffende land opgevangen door een swing-krediet in een bilateraal akkoord, dan zal multilateralisatie meestal het wegvallen van deze kredietfaciliteit voor ons land betekenen. Multilateralisatie kan er tevens toe leiden dat onze export naar het land, waarmee Nederland een bilaterale verhouding had, benadeeld wordt: immers, onder het bilaterale akkoord kan er van het aanhouden van een debetsaldo onzerzijds een zekere aankoopdruk op het partnerland uitgaan, welke aankoopdruk door multilateralisatie verdwijnt. Voorts worden de mogelijkheden voor onze transitohandel slechter, doordat het partnerland nu veelal *rechtstreeks* zijn aankopen in derde landen kan betalen met transferabele guldens.

Bij een ongeveer *evenwichtig* betalingsverkeer zal de beoordeling van de situatie afhangen van een persoonlijk inzicht. Indien het partnerland onder de bilaterale verhouding slechts in ons land kocht, omdat het nu eenmaal over akkoordguldens beschikte, welke het toch niet elders kon besteden, is de kans groot dat het partnerland, wanneer het in de transferabele guldenszone wordt opgenomen, in belangrijke mate de verdiende guldens gaat gebruiken voor aankopen elders. Ook is het mogelijk, dat er een natuurlijk evenwicht bestond in het onderlinge betalingsverkeer, zodat multilateralisatie weinig veranderingen zal teweeg brengen.

ad b). Het bestaan van koersdiscriminatie in het partnerland.

Een door het partnerland opzettelijk toegepaste koersdiscriminatie of maatregelen, die hetzelfde effect als deze hebben (bijv. een systeem van valutaveilingen, waarbij de prijs van elke valuta door vraag en aanbod wordt bepaald), kunnen er toe leiden dat het handels- en dienstenverkeer wordt scheefgetrokken. Immers, de uitvoer van het partnerland naar landen met convertibele valuta's zal worden gestimuleerd doordat deze uitvoer goedkoper wordt en de invoer uit die landen zal worden afgeremd doordat deze duurder wordt. De gevolgen van dergelijke praktijken voor ons land hangen af van de aard en grootte van ons handelsverkeer met het partnerland: is onze invoer uit dat land relatief groot en betreft deze vooral essentiële grondstoffen voor onze verwerkende industrie dan krijgt ons land door multilateralisatie een belangrijk voordeel t.o.v. landen met bilaterale valuta's. Onze uitvoer naar het partnerland kan echter duurder worden, zodat multilateralisatie bij al of niet opzettelijke koersdiscriminatie kan leiden tot een teruglopen van onze export naar het betreffende land, hetgeen de uitvoer van concurrerende landen, welke wel een bilaterale betalingsregeling met het partnerland hebben, ten goede kan komen⁴⁾.

⁴⁾ Opmerkelijk is bijv. het feit, dat de export van Nederland naar Brazilië na het toetreden van Nederland in 1955 tot de multilaterale betalingsregeling met Brazilië (de zgn. „Haagse Club“) aanzienlijk is teruggelopen (export in 1954 f. 74 mln., in 1955 f. 92 mln., in 1956 f. 30 mln., in 1957 januari t/m september f. 29 mln.). Een direct bewijsbaar verband is hier uiteraard niet te leggen; ook is het niet uitgesloten dat hier nog andere factoren in het spel zijn, maar deze ontwikkeling geeft toch wel een aan-

ad c) Discriminatie bij de toewijzing van deviezen in het partnerland.

Het partnerland kan de neiging hebben de invoer, met name van minder essentiële goederen, uit ons land te beperken teneinde op deze wijze een convertibel actief saldo te creëren, dat kan worden gebruikt voor aankopen van essentiële goederen elders. Indien ons land een groter bestedingsmogelijkheid biedt aan het partnerland, zou men derhalve een waarborg dienen te vragen dat het laatste de invoer uit ons land op non-discriminatoire wijze zal behandelen. Een eenvoudige verklaring in deze zin van de zijde van het partnerland zal in het algemeen een onvoldoende garantie geven dat geen guldens worden weggetrokken om in andere landen bijv. grondstoffen en machines te kopen. Men zou het genoemde risico kunnen onderwerpen door van het partnerland te eisen dat het een aantal bilaterale invoercontingenten voor belangrijke Nederlandse exportproducten accepteert. Daarmede zou de met de multilateralisatie van het betalingsverkeer beoogde vrijmaking van de handel in feite weer ten dele ongedaan gemaakt worden. Ook zijn invoercontingenten mogelijk welke voor een aantal landen — welke hun betalingsverkeer met het betreffende partnerland hebben gemultilateraliseerd — tezamen gelden. Dergelijke „multilaterale contingenten“ geven reeds een grotere mate van bestedingsvrijheid voor het partnerland dan bij zuiver bilaterale akkoorden mogelijk was. In dit geval dienen de belangrijkste naar het partnerland te exporteren (Nederlandse) goederen met name in de contingentslijsten te worden vermeld.

ad d) Het aantal landen dat het betalingsverkeer met het partnerland heeft gemultilateraliseerd.

Hoe geringer dit aantal landen is, hoe groter de kans dat bij het partnerland de neiging zal bestaan de invoer uit ons land te beperken en de uitvoer naar ons land te stimuleren op één van de manieren onder b) en c) aangegeven. Dit geldt vooral voor landen, met welke ons land een structureel passief handels- en dienstenverkeer heeft. Zoals reeds werd opgemerkt zal het partnerland immers met een convertibel actief guldenssaldo essentiële goederen kunnen aankopen in derde landen, hetgeen ten koste van onze exportmogelijkheden kan gaan.

Voor partnerlanden, waarmee Nederland een structureel actief handels- en dienstenverkeer heeft, bestaat het gevaar dat bij multilateralisatie de verdiende guldens wel gemakkelijk kunnen worden weggetrokken, doch omzetting van andere valuta's in guldens moeilijk is, indien het aantal landen, dat het betalingsverkeer heeft gemultilateraliseerd, gering is.

Naarmate meer landen het betalingsverkeer met het partnerland multilateraliseren, wordt voor het partnerland de kans op omzetting van andere valuta's in guldens groter en wordt het tevens voor het partnerland minder aantrekkelijk op handelspolitiek gebied te discrimineren t.o.v. ons land.

In dit verband moge worden vermeld, dat de O.E.E.S. in 1956 een resolutie heeft aangenomen ertoe strekkend het probleem te bestuderen hoe bilateralisme en discriminatie in het handelsverkeer te voorkomen. Het zou wenselijk zijn, dat multilateralisatie gevaren met zich kan brengen. Denemarken, dat ondanks herhaald aandringen van Brazilië niet tot deze multilaterale regeling is toegetreden en, dank zij de gunstige koers van de bilaterale Deense valuta, goede exportmogelijkheden in Brazilië heeft, schijnt tot nu toe nog geen spijt te hebben van de bilaterale verhouding met dat land.

selijk zijn, indien uit deze studie concrete resultaten voor de coördinatie van de handelspolitiek der O.E.E.S.-landen t.o.v. derde landen zouden voortvloeien.

ad e) *De vraag of in het partnerland een commerciële economie bestaat.*

Wanneer in het partnerland bestedingsvrijheid ontbreekt doordat de Overheid de invoer zelf in handen houdt of deze onder strenge controle heeft is er geen enkele waarborg dat het partnerland commercieel zal handelen en niet zal discrimineren. Zelfs indien het partnerland bepaalde toezeggingen doet ten aanzien van invoercontingenten, respectievelijk beschikbaarstelling van valuta's, zal er veelal nog niet de zekerheid bestaan dat werkelijk in ons land gekocht wordt. In dit geval biedt een bilateraal verdrag althans nog iets meer houvast om onze exportbelangen te verdedigen.

ad f) *Het feit of reeds een betalingsakkoord met het partnerland gesloten is.*

Is met een bepaald land nog geen bilateraal akkoord gesloten en kon de handel met dit land bijv. slechts door middel van compensatie- en reciprociteitstransacties plaatsvinden, dan zal er eerder aanleiding zijn het betreffende land in een multilateraal betalingsverkeer op te nemen dan in het geval dat een bestaand bilateraal akkoord reeds bevredigende resultaten oplevert. In dit laatste geval is er weinig reden tot multilateralisatie met de daaraan verbonden risico's over te gaan, indien dit geen speciale voordelen met zich brengt.

ad g) *De verhouding van het partnerland tot derde landen.*

Indien het partnerland grote schulden heeft aan derde landen, waarmee het een multilateraal akkoord heeft of zal sluiten, bestaat er voor ons land, indien het tot een multilaterale betalingsregeling met het partnerland overgaat, het gevaar, dat te veel beslag zal worden gelegd op de convertibel geworden gulden voor aflossing van die schulden.

Uit het voorgaande moge blijken, dat zolang er nog een groot aantal bilaterale valuta's blijft bestaan, multilateralisatie van onze valuta t.o.v. bepaalde landen, veelal grote risico's voor exporteurs van goederen en diensten naar de betreffende landen met zich kan brengen, terwijl het partnerland daarentegen voornamelijk, voordelen daarvan te verwachten heeft, zodat het aanbeveling verdient van geval tot geval te bezien of een bilaterale verhouding moet worden gehandhaafd.

Hier wordt vaak tegenover gesteld, dat men door bilateralisme het handelsverkeer zou neerdrücken op het laagste niveau en daarmee de voordelen van de internationale arbeidsverdeling verloren zou doen gaan. Is deze tegenwerping werkelijk gefundeerd? In dit verband zij verwezen naar een betoog van Prof. Kymmell over dit onderwerp in zijn boek: „De ontwikkeling van het internationale betalingsverkeer”. Daarin acht de schrijver de bewering, dat de noodzaak om het betalingsverkeer bilateraal in evenwicht te brengen het handelsverkeer altijd zou neerdrücken op het laagste niveau, niet juist.

„Wel kan het gebeuren dat land A de invoer van bepaalde goederen uit B moet beperken omdat de export van A naar B niet voldoende is. Vaak bestaat echter de mogelijkheid deze zelfde artikelen uit C te importeren zij het wellicht iets duurder. De structuur van het handelsverkeer wordt zodoende soms uit zijn natuurlijke loop gedwongen. Deze verwringing moet dan echter beschouwd worden als een correctie op de vaak onjuiste wisselkoersverhoudingen. Ditzelfde geldt, zoals betoogd, ook voor de beperking welke de totale import moet worden opgelegd, indien hiervoor bij de bestaande wisselkoers geen voldoende

deviezen beschikbaar zijn. Men zou kunnen zeggen dat de nadelen van de invoer-verschuiving of invoerbeperking worden gecompenseerd door de voordelen, welke worden verkregen uit de te voordelige aankopen elders, dus uit hoofde van de te gunstige ruilvoet. Dat door de beperking van de te grote vraag naar buitenlandse goederen door deviezenrantsoening of door de opzettelijke ombuiging dezer vraag de voordelen der internationale arbeidsverdeling verloren zouden gaan acht ik daarom ook twijfelachtig”⁵⁾.

Een andere opmerking, die vaak wordt gemaakt, wanneer multilateralisatie wordt overwogen ten opzichte van een partnerland waarmee men tot nu toe een bilaterale verhouding had, is deze: het is onjuist het partnerland te blijven verplichten de verdiende gulden in ons land te besteden: ons bedrijfsleven moet maar zorgen te kunnen concurreren tegen andere landen, die hun betalingsverkeer met het partnerland hebben gemultilateraliseerd. Ik meen echter te moeten betwijfelen of het feit, of ons land kan concurreren in een bepaald partnerland een nuttig criterium is voor de concurrentiepositie van ons bedrijfsleven in zijn geheel. Waar het op aan komt is, dat onze exportprodukten concurrerend zijn, maar dan globaal bezien: dat ons land dus met alle exportprodukten over de gehele wereld voldoende deviezen kan verdienen om de noodzakelijke import te betalen.

Zolang nog vele landen bilaterale verhoudingen handhaven⁶⁾ is, wanneer ons land een partnerland in de transferabele guldenzone opneemt, de kans steeds aanwezig, dat het partnerland de verdiende gulden gebruikt om elders essentiële produkten als grondstoffen en machines te kopen, terwijl het de minder noodzakelijke produkten, waaruit het Nederlandse exportpakket voor een deel bestaat koopt in landen, met welke het een bilaterale verhouding heeft. Het is opmerkelijk, dat men uit landen, waarmee Nederland nog bilaterale verdragen heeft — dat zijn in hoofdzaak de Oosteuropese landen — vaak een duidelijke waarschuwing voor een dergelijke ontwikkeling te horen krijgt. De reden, dat die landen bezorgd zijn voor multilateralisatie is wellicht, dat men daar nog volkomen bilateraal denkt en in het wegtrekken van verdiende gulden naar andere landen een verschijnsel ziet, dat voor hen ongunstige repercussies zal hebben. Vaak zit in die landen ook de vrees voor, dat Nederland bij multilateralisatie het toegestane manipulatiekrediet zal beëindigen.

Onder deze omstandigheden zou het ongewenst en onlogisch zijn multilateralisatie op te dringen aan landen, die daarvoor niet gevoelen, daar dit behalve de eerder gescetste risico's ook zekere psychologische weerstanden tot gevolg kan hebben. Deze kwestie wordt vooral van belang, nu Nederland binnenkort nieuwe gezamenlijke Benelux-handelsakkoorden gaat afsluiten met verschillende landen. Daar er van een bestedingsdwang in Nederland dan geen sprake meer kan zijn, is de neiging om tegelijkertijd tot een algeheel multilateralisatie van het betalingsverkeer over te gaan verklaarbaar. Het zou echter aanbeveling verdienen van geval tot geval te bezien of het niet beter zou zijn het gemeenschappelijk handelsakkoord gepaard te doen gaan met parallelle bilaterale betalingsakkoorden van Nederland en de B.L.E.U., waarbij de gulden en de Belgische frank onderling inwisselbaar zullen zijn; men zou dan kunnen spreken van „Beneluxatie”. In dat geval blijft althans een zekere bestedingsdwang in de Benelux mogelijk.

⁵⁾ Prof. Dr.-J. Kymmell: „De ontwikkeling van het internationale betalingsverkeer”, blz. 155/156.

⁶⁾ Volgens het laatste jaarverslag van het I.M.F. bestaan er nog ruim 300 bilaterale betalingsakkoorden, waarvan meer dan de helft met Oosteuropese landen en China.

De Duitse koopvaardijvloot, van wier 4,5 mln. brt. aan het einde van de oorlog nog geen 100.000 brt. was overgebleven, is na de opheffing — in 1949 — der door de geallieerden uitgevaardigde beperkingen weer snel opgebouwd. Medio 1956 stonden alweer 3 mln. ton ter beschikking. Bij de samenstelling van de vloot heeft de zelfvoorzieningsgedachte een rol gespeeld. Op grond van een analyse van de Duitse overzeese handel en de beschikbare tonnage, concludeert schrijver o.a., dat de Duitse koopvaardijvloot vergeleken met 1936 een kleiner deel van het Duitse zeegeande goederenvolume, behandelt. Er liggen bouwopdrachten gereed tot een totaal van 1,4 mln. brt. waarvoor een investering van DM 2,2 mrd. nodig is. Gezien de situatie op de Duitse kapitaalmarkt, moet worden aangenomen, dat de Overheid in de financiering zal dienen te participeren. Voorts zullen ter stimulering van deelneming door particulier kapitaal faciliteiten moeten worden verleend.

De Duitse koopvaardijvloot

Ontwikkeling en financiering

Van de Duitse koopvaardijvloot, die in 1939 4,5 mln. brt. omvatte en met deze tonnage de vijfde plaats op de wereldranglijst innam, was aan het einde van de tweede wereldoorlog nog geen 100.000 brt. overgebleven. Dat Duitsland tot de traditonele scheepvaartlanden behoort, kan nog worden geadstrueerd met de overeenkomstige gegevens over 1913, toen dit land met 5 mln. brt., of 10,5 pCt. van de wereldtonnage, de derde plaats op de ranglijst innam.

Nadat de sedert 1945 door de geallieerden uitgevaardigde

beperkingen — afgezien van enkele verzachtingen — eerst in 1949 werden opgeheven, heeft de wederopbouw van de Duitse vloot in snel tempo plaats gevonden, zodat medio 1956 alweer ruim 3 mln. brt. ter beschikking stond. Daarmede neemt de Duitse vloot de achtste plaats op de ranglijst in en volgt daarbij met Frankrijk onmiddellijk op Nederland, dat met ca. 4 mln. brt. op de zevende plaats staat. Een ander gegeven over de omvang van de Duitse vloot is nog, dat het indexcijfer van de wereldvloot op basis 1939 = 100 ca. 150 bedraagt en dat van de Duitse 71.

(vervolg van blz. 29)

Ten slotte dient nog aandacht te worden besteed aan de reïnering, dat nu Nederland reeds met zo vele landen multilaterale verhoudingen heeft, het ook het verkeer met de overige landen, welke slechts een klein deel van onze export afnemen, moet multilateraliseren, waarmede tevens aan de wensen van het I.M.F. wordt voldaan. Bilaterale betalingsverhoudingen bestaan, zoals gezegd, voornamelijk met de Oosteuropese landen; het handelsverkeer met deze landen maakt slechts ca. 2 pCt. van het totale Nederlandse handelsverkeer uit. Daarnaast bestaat er o.a. met Spanje nog een bilaterale verhouding. In ieder geval nemen de „bilaterale” landen slechts enkele procenten van onze export af. Hier moet tegenover worden gesteld dat thans bilaterale verhoudingen worden gecontinueerd juist t.o.v. die landen, waarvan men vreest dat multilateralisatie nadelige gevolgen zal hebben, hetzij vanwege de deficitaire betalingsbalans aldaar, hetzij vanwege de onvoldoende garanties, dat het land een non-discriminatoire invoerpolitiek zal volgen. Voorts moge worden bedacht, dat om in ons land een nadelig effect x op de betalingsbalans op te vangen, nodig is een vermindering van de koopkracht van $1\frac{1}{2}x$ ⁷⁾. Een achteruitgang van onze export kan dus het gevolg hebben een relatief grotere bestedingsbeperking in het eigen land. Het zou toch te ver gaan te verlangen dat men terwille van de monetaire aesthetiek et risico loopt de bestedingsbeperking nog verder uit te breiden dan thans reeds noodzakelijk is.

Het bovenstaande is *niet* bedoeld ter verdediging van bilaterale verhoudingen *in het algemeen*. Multilateralisme is een bijzonder nuttige zaak: voor ons land is het vooral nuttig als *andere* landen multilateraliseren. Daarom is nodig een gezamenlijke overgang tot multilateralisme met een zo groot mogelijk aantal landen. Men dient voorts te bedenken dat een vrij (multilateraal) internationaal betalingssysteem gebaseerd is op bepaalde spelregels, die door alle partners dienen te worden geaccepteerd. Wanneer ons land voorop gaat met het toepassen van deze fair-play regels, terwijl andere landen nog bilaterale spelregels toepassen, dan kan dit, hoe goed ook bedoeld, tot nadelige gevolgen voor onze economie leiden.

Voor het goed functioneren van een multilateraal betalingssysteem moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan, o.a.:

- de bereidheid van de regeringen om door middel van monetair beleid en loon- en prijspolitiek (eventueel bij uitzondering d.m.v. een wisselkoersaanpassing) een doelbewuste aanpassingspolitiek te volgen, indien duurzame onevenwichtigheden op de betalingsbalans zich voordoen;
- de afwezigheid van ernstige verstoringen;
- de zekerheid dat elk land een non-discriminatoire in- en uitvoerpolitiek zal volgen, waartoe o.a. vereist is een gelijke waardering van de belangrijkste valuta's.

Eerst wanneer aan deze voorwaarden is voldaan, zullen de voordelen van een vrij multilateraal betalingsverkeer ten volle kunnen worden gerealiseerd.

⁷⁾ Zie de rede van Prof. S. Posthuma in „Tracing a new international balance”.

Op zichzelf zeggen dergelijke cijfers echter nog niet zoveel, aangezien daarin noch de samenstelling noch de leeftijdsopbouw enz. der vloten tot uitdrukking komen. Wat dit laatste betreft kan worden opgemerkt, dat de Duitse vloot voor meer dan 70 pCt. uit nieuw gebouwde en dus zeer moderne schepen bestaat. Bij het beschouwen van de samenstelling valt het op, dat de voormalige omvangrijke passagiersvloot gereduceerd is tot slechts twee eenheden en verder, dat van de totaal ca. 1.050 eenheden niet minder dan ca. 950 stuks dry-cargoschepen zijn; de overige 100 zijn tankschepen of ertstankers. Dat deze structurele samenstelling verband houdt met de behoeften van de Westduitse economie (graan, ertsen, kolen) is duidelijk. Voorts valt het op, dat men vrijwel niet heeft meegedaan aan de wedloop bij de bouw van tankschepen. Ook hier is de blik in eerste aanleg kennelijk gericht geweest op de behoeften van de Westduitse huishouding zelf (de Duitse industrie heeft bovendien betrekkelijk laat overgeschakeld van kolen op olie) en minder op participatie in het internationale olievervoer, waarop bijv. Liberia en Noorwegen, die thans na de Verenigde Staten en Engeland de derde, resp. vierde scheepvaartlanden zijn, zich zo zeer hebben toegelegd.

De zelfvoorzieningsgedachte vinden we de laatste tijd in een nog meer geaccentueerde vorm terug bij de transportpolitiek van de Duitse zware industrie, die zich voor een gedeelte van de aanvoer van de benodigde ertsen en (Amerikaanse) kolen nl. van eigen zeeschepen gaat voorzien. De tot begin van dit jaar nog geldende hoge zeevrachten en vooral ook de hevige fluctuaties daarvan, zullen op deze wens naar eigen vervoer wel stimulerend hebben gewerkt.

Inmiddels is de gehele zelfvoorzieningsgedachte, zoals deze ook tot uiting komt in de herhaaldelijk vernomen stelling „dat de Duitse vloot voor de Duitse economie d.w.z. voor het zeegaande goederenverkeer te klein is” duidelijk van autarkischen huize en laat zich als zodanig dan ook geheel niet verenigen met liberalisme, arbeidsverdeling en open markt-concurrentieverhoudingen waarmee het de Bondsrepubliek de laatste jaren zo naar den vlezee vermocht te gaan. De ondeugdelijkheid van deze autarkische maatstaf verder daargelaten, kan men constateren dat de Duitse vloot voor de in- en uitvoer overzee — althans in vergelijking met vóór de oorlog — inderdaad (nog) niet toereikend is. In hoeverre vergelijking met vóór de oorlog mank gaat, o.a. vanwege de toen geldende autarkie en het deviezenregime, wordt hier eveneens in het midden gelaten.

Omvang overzeese handel.

Wij gaan uit van de overzeese handel van Duitsland in 1936, waarbij uitsluitend die havens worden betrokken welke thans tot de Bondsrepubliek behoren. Het verkeer van die havens met het huidige Oost-Duitsland is, evenmin als het zgn. hoefijzerverkeer (van de Duitse zeehavens overzee naar het Ruhrgebied/beneden Rijn v.v.) en het tegenwoordige bezettingsverkeer, in de berekeningen betrokken. Op deze basis vergelijken we 1936 met de jaren 1955 en 1956.

(excl. minerale olie)	1936	1955	1956
		(in mln. ton)	
via Duitse havens	26	35	41
via Nederlandse havens	25	23	28
via Belgische havens	4	2	3
Totaal	55	60	72

Hieruit volgt een stijging t.o.v. 1936, die voor 1955 9 pCt. en voor 1956 31 pCt. bedraagt.

Er is evenwel nog een aspect aan de overzeese goederenhandel verbonden, waaraan afzonderlijk aandacht moet worden besteed, nl. de „short-sea trade” tegenover de „deep-sea trade”, welk gegeven verderop in verband wordt gebracht met de omvang van de Duitse coastervloot. Wanneer men de Duitse overzeese handel ontleedt in verkeer met het kustgebied, met overig Europa en met de rest van de wereld, dan blijkt het accent van deze handel zich sterk naar landen buiten Europa te hebben verlegd.

Gelost in Duitse havens

	1936	1956
Totaal	ca. 26 mln. ton	ca. 43 mln. ton
waarvan a):		
kustverkeer	ca. 4 mln. ton	ca. 2 mln. ton
overig Europa	ca. 12 mln. ton	ca. 13 mln. ton
rest van de wereld	ca. 8,5 mln. ton	ca. 28 mln. ton

a) De in 1936 ontbrekende hoeveelheid heeft betrekking op verkeer met het huidige Oost-Duitsland.

Bij de uitgaande goederenbeweging valt hetzelfde verschijnsel te onderkennen, zij het in mindere mate.

Geladen in Duitse havens

	1936	1956
Totaal	ca. 19 mln. ton	ca. 17 mln. ton
waarvan:		
kustverkeer	ca. 4 mln. ton	ca. 1,6 mln. ton
overig Europa	ca. 7,7 mln. ton	ca. 9,7 mln. ton
rest van de wereld	ca. 4,7 mln. ton	ca. 5,8 mln. ton

Bij de doorvoer (met overlading) via de Nederlandse zeehavens, binnenkomend, is bovengenoemd verschijnsel zoals onderstaande tabel doet zien, eveneens sterk aanwezig.

Transito naar Duitsland

(via Nederland)

	1936	1956
Totaal	ca. 13 mln. ton	ca. 25 mln. ton
waarvan:		
uit Europa	ca. 9,5 mln. ton	ca. 10,5 mln. ton
rest van de wereld	ca. 3,5 mln. ton	ca. 14,5 mln. ton

Bij de uitgaande doorvoer met overlading via de Nederlandse havens is het beeld minder duidelijk door de grote terugval daarvan, die in hoofdzaak werd veroorzaakt door de zoveel kleinere Duitse kolonexport. Volledigheidshalve vinden deze cijfers hieronder vermelding:

Transito uit Duitsland

(via Nederland)

	1936	1956
Totaal	ca. 13,5 mln. ton	ca. 4,3 mln. ton
waarvan a):		
naar Europa	ca. 9,3 mln. ton	ca. 2,8 mln. ton
rest van de wereld	ca. 1,9 mln. ton	ca. 1,5 mln. ton

a) De in 1936 ontbrekende hoeveelheid heeft betrekking op bunkerkolen.

Vatten we de goederenbeweging tussen Duitsland en de rest van de wereld nog even in één tabel tezamen, dan ziet deze „deep-sea trade” er, in mln. tonnen, als volgt uit.

	1936	1956	toename/afname
Ingaand			
via Duitse havens	8,5	28	+ 19,5
via Nederlandse havens ..	3,5	14,5	+ 11
			+ 30,5
Uitgaand			
via Duitse havens	4,7	5,8	+ 1,1
via Nederlandse havens ..	1,9	1,5	- 0,4
Totaal	18,6	49,8	+ 31,2

Tegenover een hier gevonden toename van de Duitse goederenbeweging met de „rest van de wereld” ad 31,2 mln. ton, staat echter de in 1956 t.o.v. 1936 voor deze handel vrijwel gelijk gebleven beschikbare tonnage (zie hieronder), uit welke globale benadering — nl. door de omvang van de Duitse vloot rechtlijnig te vergelijken met de vervoerde hoeveelheid „Duitse” goederen — het achterblijven in omvang van genoemde koopvaardijvloot blijkt.

Langs een andere weg kan men hierin nog enig verder inzicht verkrijgen nl. uit de betalingsanalyse van de „Bank deutscher Länder” met betrekking tot het gehele Duitse zeeverkeer, welke voor het jaar 1951 — toen de Duitse vloot nog in wording was — een passief saldo ad DM 1.077 mln. en voor 1956 — ondanks de vlootuitbreiding — een passief saldo van DM 925 mln. aangeeft. Bij de ingevoerde goederen beliep het aan buitenlandse rederijen betaalde totale bedrag aan zeevracht ongeveer het viervoud van de aan Duitse reders (vermoedelijk is het „eigen vervoer” hierin niet begrepen) betaaldé vrachtpenningen. De „Bank deutscher Länder” spreekt hierbij over „die Devisenbilanz belastenden Frachtzahlungen”, hetgeen opzichzelf weliswaar niet onjuist is, doch waarop men ook een bredere visie kan geven. De autarkische maatstaf, die aldus in het beeld wordt gebracht, werd in de aanhef van dit opstel alreeds gesignaleerd zodat in het onderhavige kader verder commentaar achterwege kan blijven.

Beschikbare tonnage.

De Duitse koopvaardijvloot (exl. tankschepen, coasters en schepen geregistreerd in het huidige Oost-Duitsland) omvatte in 1936 circa 3,1 mln. brt., waartegenover de huidige Westduitse vloot (eveneens excl. tankschepen en coasters) circa 2,8 mln. brt. bedraagt. Een achteruitgang derhalve met 11 pCt. Inmiddels zouden echter nog circa 350.000 ton aan dry-cargoschepen in aanbouw, resp. in aflevering zijn; recente ramingen over de omvang van de dry-cargo-vloot liggen dan ook reeds boven 3 mln. ton, d.i. ongeveer gelijk aan de vóóroorlogse. Niettemin blijft dan nog het hierboven berekende percentage van 31, dat de toename van het zeegeande goederenvervoer t.o.v. 1936 aangeeft, „ongedekt”. Hierbij moet nog wel worden aangetekend, dat de vóóroorlogse Duitse vloot verhoudingsgewijs méér tonnage in passagiersschepen had, zodat de dry-cargo-vloot overeenkomstig kleiner was.

De Duitse coastervloot bestaat, volgens naar boven afgeronde cijfers, uit: 1.050 schepen van 100-499 brt. (totale tonnage circa 300.000 brt.) zomede uit 350 schepen van 500-999 brt. (totale tonnage circa 250.000 brt.), en wijkt daarmee niet veel van de vóóroorlogse af. De leeftijdsopbouw is bovendien zeer bevredigend. Bij de analysering van de Duitse overzeese handel hebben we evenwel geconstateerd, dat deze zich veel meer dan vóór de oorlog op de landen buiten Europa richt en aangezien coasters in het algemeen gesproken meer in het Europese dan in het intercontinentale verkeer werkzaam zijn, is de conclusie, dat de Duitse coasters in vergelijking met vóór de oorlog een veel kleiner aandeel in de Duitse overzeese handel zullen hebben, of anders gezegd, dat de grotere schepen (lijnboten en trampers) thans een veel groter gedeelte daarvan zullen moeten verzorgen. Een en ander vormt dus een versterking van de hierboven reeds gevonden uitkomst, nl. dat de Duitse koopvaardijvloot t.o.v. 1936 een kleiner gedeelte van het Duitse zeegeande goederenvolume behandelt.

Aandeel van de Duitse vlag in de goederenbeweging van Hamburg en Rotterdam.

Teneinde nog eens op de betrekkelijke waarde van calculaties omtrent goederenbeweging en vlootomvang te kunnen wijzen; zij nog vermeld dat het overall-percentage Duitse vlag in de grootste Duitse zeehaven (Hamburg) 35,5 pCt. bedraagt. Ter vergelijking diene, dat het aandeel van de Nederlandse vlag in Rotterdam 28 pCt. bedraagt (d.i. naar het aantal schepen; naar tonnage slechts 16 pCt.) en dat onze vlag daarmee aan de top van de Rotterdamse ranglijst staat. De Hamburgse verhoudingen zijn voor de Duitse vlag derhalve nog niet zo onbevredigend. Boven- genoemd percentage van 35,5 bestaat uit 52 pCt. in het Europese verkeer en 26,5 pCt. in het mondiale verkeer, waaruit men de vermelde verschijnselen van het sterk toegenomen overzeese verkeer tegenover de omvang van de vloot in de „deep-sea”, resp. van die in de „short-sea-trade” nog eens kan aflezen.

Te Rotterdam neemt de Duitse vlag al evenmin een onbevredigende positie in, daar deze, gemeten naar het aantal schepen, de tweede, en gemeten naar de tonnage de derde plaats op de ranglijst inneemt. Hoewel ook aan dit soort gegevens geen absolute bewijskracht mag worden toegekend, bijv. omdat de Duitse vlag uiteraard niet uitsluitend goederen afkomstig van of bestemd voor de Duitse economie vervoert, mag men er stellig de waarde van een goede indice aan toekennen. Wanneer men ergens de activiteit van de Duitse vloot ten aanzien van de Duitse economie wil meten, kan dat toch niet beter geschieden dan in de voor deze economie belangrijkste havens, Hamburg en Rotterdam.

Vlootuitbreiding.

Hiervóór werd reeds opgemerkt, dat de huidige Duitse vloot in omvang weer ongeveer met de vóóroorlogse overeenkomt. Inmiddels blijken er van Duitse zijde bouwopdrachten gereed te liggen tot een totaal van 1,4 mln. brt., waarmee een investering van DM 2,2 mrd. zal zijn gemoeid. Zelfs wordt van Duitse zijde gesteld, dat met het oog op de toenemende kolen- en ertsverscheppingen een nationale vloot van omstreeks 5,5 mln. brt. nodig zou zijn. Ten aanzien van deze vlootuitbreiding verklaarde de Bondsminister van Verkeer onlangs:

„Der weitere Ausbau wird sich vornehmlich nach den Bedürfnissen unseres Aussenhandels und nach den schiffahrtsgeschäftlichen Möglichkeiten des Weltfrachtenmarktes zu richten haben. Vieles wird von der Entwicklung des Kapitalmarktes abhängen dessen Funktionen für dieses so ausserordentlich Kapitalintensive Gewerbe mehr noch als für die meisten übrigen Zweige der Wirtschaft eine Lebensfrage ist.

Sollte er auch weiterhin die ihm gesetzten Erwartungen enttäuschen, müsste einer schon mehrfach gegebenen Anregung entsprochen und den Reedern der Zugang zum Auslandskapital freigegeben werden”.

Opvallend is weer de maatstaf „Bedürfnisse des Aussenhandels” en uiteraard ook het voorgenomen beroep op de buitenlandse kapitaalmarkt. Over dit laatste aspect kan men zich in — vanzelfsprekend enigszins speculatieve — beschouwingen begeven, waaraan we ons in het volgende punt zullen wagen.

Financiering.

Aan de in de aanvang van dit artikel vermelde wederopbouw van de Duitse vloot is in de loop dezer jaren DM 4,5 à 4,7 mrd. besteed. Bijzondere fiscale faciliteiten

stonden de reders niet ter beschikking noch werden molestvergoedingen, reconstructiebijdragen of subsidies verkregen. Er was derhalve slechts sprake van kredietverlening, waarbij geldschieters krachtens par. 7d van de wet op de Inkomstenbelasting leningen ter bevordering van de bouw van nieuwe schepen als bedrijfsuitgaven of als verwervingskosten op genoemde belasting in mindering konden brengen. Een tweede faciliteit bestond op grond van het „Kapitalmarktförderungsgesetz” waarbij vrijstelling van inkomstenbelasting kon worden verkregen voor de rente op scheepspandbrieven en scheepshypotheken.

Beide faciliteiten zijn echter eind 1954. ingetrokken en sindsdien kent de Westduitse wetgeving geen speciale belastingprivileges voor de scheepvaart. Naast leningen en kredieten van de Regering en de Länder werd aldus ca. DM 1,5 mrd. aan zgn. 7d gelden verkregen; ca. DM 0,5 mrd. werd geleend op grond van de wet van 1950 (Bau und Erwerb Handelsschiffen), terwijl ook nog een bedrag van DM 359 mln. aan E.R.P.-middelen ter beschikking kwam.

Een ongunstig element bij de wederopbouw van de vloot — die van het begin af vanzelfsprekend met de internationale concurrentie en de „goedkope vlaggen” werd geconfronteerd en met moeilijkheden te kampen had doordat in de oorlog relaties verloren waren gegaan — was de hoge rentestand in de Bondsrepubliek. Nog steeds

„Levensstandaardjes”

In „The Economist” van 28 december jl. is onder de titel „Lolly for Lollipops” een aardig artikeltje verschenen over de bedragen, die in de vorm van zakgeld, kerst- en andere cadeautjes ten behoeve van kinderen worden uitgegeven. Voorts wordt zeer globaal geraamd aan welke begerlijkheden deze bedragen zijn besteed. In 1956 kreeg of kocht het gemiddelde Engelse kind tussen 2 en 14 jaren naar schatting voor bijna £. 6 snoeperij; £. 6 speelgoed; £. 2 sh. 10 ijsjes; £. 1 bioscoop- en schouwburgkaartjes; £. 1 sh. 4 kindertijdschriften en -boeken en sh. 7 vuurwerk. Tezamen met de £. 2 sh. 10 voor diverse aankopen beliepen de totale — door „The Economist” met het in menig opzicht wellicht. voor bestrijding vatbare predicaat „non-essential” betitelde — uitgaven per kind ongeveer £. 19 sh. 10 per jaar. Ongeveer £. 6 hiervan had vermoedelijk betrekking op kerstgeschenken. Vergelijking van dit bedrag met de in huidige prijzen omgerekende som, die in 1938 aan kerstgeschenken voor kinderen werd besteed, doet zien dat de kinderen van thans in materieel opzicht beter af zijn dan de vooroorlogse generatie: zij krijgen minstens anderhalf maal zoveel geschenken. Volwassenen daarentegen zijn ten opzichte van vóór de oorlog slechts met 7 pCt. vooruitgegaan. Indien deze trend zich voortzet, zullen de kinderen wellicht binnenkort met het probleem van overconsumptie worden geconfronteerd. In ieder geval kunnen zij zich erop beroemen de enige ongeorganiseerde groep te zijn, die zijn „levensstandaard” zonder daarvoor moeite te doen sterk ziet stijgen.

is de Duitse kapitaalmarkt krap; obligaties met een rentevoet van 7 en 8 pCt. zijn nog niet eens zo gemakkelijk te plaatsen; de reële rentevoet ligt dan ook waarschijnlijk eerder op omstreeks 10 pCt. Financiering d.m.v. obligaties leent zich echter niet goed voor een conjunctuurgevoelig bedrijf als de zeescheepvaart en men zou toch op zijn minst met 8 pCt. obligaties moeten komen. Voor de reders, met een bedrijf, dat aan internationale concurrentie bloot staat, lijkt dit al een gevaarlijk hoge vaste last, terwijl het voor de Duitse geldgevers — gezien ook de 30 pCt. belastingheffing van couponrente — niet eens een extra aantrekkelijke belegging zou zijn. Voor niet-Duitse ingezetenen is genoemde heffing echter terugvorderbaar. Men zou derhalve tot aandelenemissies moeten overgaan, hetgeen voor buitenlandse houders al direct het bezwaar van de 25 pCt. niet-terugvorderbare „Kapitalertragsteuer” zou meebrengen. Het tijdstip voor emissies van scheepvaart aandelen lijkt verder ook niet bijzonder gunstig; de financiële wereld is zich altijd al van de conjuncturele risico's van de koopvaardij bewust geweest en deze visie zal recentelijk vanwege de zeer ongunstige ontwikkeling van de vrachtenmarkt wel geen wijziging hebben ondergaan.

Zoals gezegd, is voor de financiering DM 2,2 mrd. nodig; de rederijen zouden hiervoor uit eigen middelen 35 pCt. kunnen fourneren (ook bij de huidige lage vrachten?) zodat voor ca. DM 1,4 mrd. — te spreiden over bijv. twee jaar — een beroep op de kapitaalmarkt zou moeten worden gedaan. Stelt men dit cijfer tegenover de, tenminste twee- à driemaal zo grote bedragen, die de Duitse industrie in staat blijkt op te nemen, dan zou men geneigd zijn de scheepvaart een kans toe te kennen. Mede blijkens de hierboven aangehaalde uitlating van de betrokken Duitse Minister slaan onze oosterburen zelve deze kans echter niet hoog aan. En aangezien de financiële wereld in het algemeen ook niet „vast” op scheepvaart aandelen (aandelenpakketten) zal zijn, moet worden aangenomen dat de Duitse Overheid in de financiering zal dienen te participeren en dat ter stimulering van deelneming door particulier kapitaal faciliteiten zullen moeten worden verleend, welke, zoals we zagen, enkele jaren geleden juist werden afgeschafte. Hoe het zij, de medewerking van de Minister van Financiën zal niet kunnen worden ontbeerd een omstandigheid, waarop scheepvaartkringen blijkbaar al vooruitlopen o.a. door in woord en geschrift eraan te herinneren dat de Duitse vloot in 1956 aan deviezenopbrengst en -besparing een bedrag van omstreeks DM 1,4 mrd. voor de Duitse economie inbracht.

Dit bedrag komt toevallig juist overeen met hetgeen voor het nieuwbouwprogramma nodig is, maar zelfs indien het wat geflatteerd zou zijn, geeft het een goede indruk van de orde van grootte, waarin het prestatievermogen ter zake ligt (de Nederlandse scheepvaart bracht over 1956 aan deviezenopbrengst en -besparing nl. een bedrag van ongeveer f. 1 mrd. in) en aan dergelijke gegevens kan een Minister van Financiën ten slotte niet geheel voorbijgaan. Zelfs niet wanneer de deviezenportefeuille zó goed gevuld is als thans met de Duitse het geval is — want: het kan verkeren!

Voorshands kunnen we deze beschouwing over positie en ontwikkeling van de Duitse koopvaardijvloot echter nog wel afsluiten met een citaat uit Goethe's Faust: „Wo fehlt's nicht irgendwo auf dieser Welt? Dem dies, dem dass; hier aber fehlt das Geld!”

*s-Gravenhage.

Omdat „beginnende” bezitters in het verleden hun spaargelden niet in de risicodragende sfeer wilden beleggen, rijst de vraag, of het thans uit het oogpunt van bevordering van bezitsvorming aanbevelenswaardig is, het uitgeven resp. het nemen van aandelen in kleine coupures te propageren. Schrijver meent, dat er enige redenen zijn, die thans een belegging in aandelen voor kleine bezitters aanvaardbaar maken, waaronder allereerst het optreden van beleggingsmaatschappijen. N.a.v. de ontwikkeling in Oostenrijk, waar men tot uitgifte van volksaandelen is overgegaan, bepleit schrijver in ons land de bevordering van bezit d.m.v. volksaandelen in beleggingsmaatschappijen te entameren door een eenvoudig spaarsysteem. Er zou een volksbeleggingsmaatschappij moeten worden opgericht, in wier oprichtingskapitaal een of meer arbeidersorganisaties alsmede een of meer beleggingsmaatschappijen participeren.

Volksaandelen

Het streven om door middel van aandelen in kleine, eventueel zeer kleine, coupures — in Duitsland en Oostenrijk wel volksaandelen genoemd — de aandelenmarkt ook toegankelijk te maken voor die groepen van de bevolking, die anders niet tot belegging in aandelen zouden komen, vormt een onderdeel van een ruimer streven om brede lagen van het volk in ruimere mate dan tot nu toe in de gelegenheid te stellen duurzaam bezit te verwerven. Men wil hiermede bereiken, dat in de toekomst het dan aanwezige bezit over een veel groter deel van het volk gespreid zal zijn.

Het bevorderen van bezit voor „beginnende” bezitters door middel van aandelen is op zijn minst gesproken een afwijking van de traditionele volgorde, waarin bij vorige generaties de vorming van bezit in het algemeen plaatsvond. Ligt de tijd van het bewaren van overgespaard geld in de befaamde oude kous — uitgezonderd bij enkele zonderlingen — reeds lang achter ons, de gebruikelijke gang van zaken was zeker niet, dat een beginnend bezitter ging beleggen in aandelen. Dit vond niet in de eerste plaats zijn oorzaak in het feit, dat er weinig of geen kleine coupures aan de markt waren en daardoor voor de aankoop van aandelen, mede gelet op de koersen, bedragen nodig waren, die de financiële capaciteit van de beginnende bezitter te boven gingen, doch zeer bewust hierin, dat men er niet toe wilde overgaan zijn spaargeld te beleggen in de risicodragende sfeer.

Globaal genomen was de volgorde: spaarbanksaldo, huis voor eigen bewoning, verzekeringen, hypotheek en/of pandbrieven, obligaties, terwijl men eerst in een later stadium over aandelen ging denken. Op zich schijnt dit een logische volgorde. De beginnende spaarder is het niet zozeer te doen om een hoog rendement, dan wel om een zo groot mogelijke zekerheid, dat hij zijn bespaarde bezit houdt.

De vraag rijst derhalve of het thans uit het oogpunt van bevordering van bezitsvorming aanbevelenswaardig is het uitgeven, resp. het nemen van aandelen in kleine coupures te propageren. Dit toch is voor de voorstanders van de bevordering van bezit voor de massa door middel van volksaandelen een uiterst belangrijke vraag. Zou men er nl. inderdaad in slagen om bij brede lagen van de bevolking daadwerkelijke belangstelling voor volksaandelen te kwe-

ken en na een aantal jaren zou blijken, dat de bezitters ervan als regel een groot verlies hebben geleden, dan heeft men het tegengestelde bereikt van datgene, wat men beoogde en zal voor lange tijd elke animo voor sparen afwezig zijn, afgezien nog van het persoonlijk nadeel, dat vele mensen ervan zouden ondervinden.

Indien wij menen, om hierna uiteen te zetten redenen, dat thans voor beginnende bezitters zgn. volksaandelen wel in aanmerking komen, dan sta voorop, dat vooreerst een spaarsaldo voorhanden moet zijn, om in bepaalde onvoorziene omstandigheden over enig contant geld te kunnen beschikken. Hiervoor blijft een saldo bij een spaarbank de meest geschikte vorm. Hierbij valt overigens te bedenken, dat die „onvoorziene omstandigheden” thans van andere aard zijn dan vroeger, doordat een aantal risico's — ziekte, ongeval, werkloosheid e.d. — die men vroeger geheel of bijna geheel zelf moest dragen, thans door verplichte sociale verzekeringen wordt gedekt.

Er zijn enkele redenen, die thans een belegging in aandelen voor kleine bezitters bepaald aanvaardbaar maken. Daar is allereerst het optreden van de *beleggingsmaatschappijen*. Het voordeel van de beleggingsmaatschappijen, dat bijkans door geen enkele particuliere belegger kan worden geëvenaard, is de grote risicospreiding, waardoor het aandelenbezit van een beleggingsmaatschappij een relatief grote stabiliteit heeft gekregen. Daarenboven is de staf van een beleggingsmaatschappij in het algemeen beslist deskundiger op beleggingsterrein dan de individuele belegger. Men zou kunnen zeggen: het nemen van een aandeel in een beleggingsmaatschappij is de minst riskante wijze om belang te nemen in risicodragende stukken. Een ander argument is, dat de *inflatoire ontwikkeling*, waartegen men bij spaarbanksaldi, hypotheek, verzekeringen¹⁾ en obligaties in het geheel geen bescherming geniet, bij belegging in aandelen althans gedeeltelijk wordt gecompenseerd.

Er van uitgaande, dat het naar onze mening dus verantwoord is, om het bezit van volksaandelen van beleggingsmaatschappijen te propageren, dient ook gewezen te worden op een ander zeer belangrijk facet van een dergelijke ontwikkeling. Men is er in het algemeen in ons land terdege

¹⁾ Een uitzondering hierop vormt „De Waerdye”, een levensverzekeringmaatschappij op basis van aandelen.

van overtuigd, dat er voor de toekomstige ontwikkeling van ons economisch leven zeer belangrijke investeringen nodig zullen zijn. Deze investeringen zullen moeten geschieden uit besparingen. In de eerste plaats komen hiervoor in aanmerking de besparingen in de bedrijven zelf (interne financiering). Deze besparingen alleen zullen niet toereikend zijn, zeker niet in een tijd van prijsstabilisatie, die ongetwijfeld tot lagere winsten bij de bedrijven zal leiden. De vermogende groep in de bevolking, die van oudsher een belangrijke bron was voor de financiering van de ondernemingen, is — als gevolg van de gevoerde fiscale politiek — niet meer in voldoende mate in staat kapitaal te verschaffen. Wil men dus niet de weg op, dat de Staat de voor een goede ontwikkeling van ons economisch leven in de toekomst ontbrekende besparingen als het ware dwingend oplegt door middel van belastingen, dan zullen ook andere groepen van de bevolking hun besparingen in ondernemingen moeten beleggen. Het zal dan echter noodzakelijk zijn, dat men wegen opent waarlangs deze groep van nieuwe beleggers de kapitaalmarkt kan betreden.

Een aandeelhouder vindt in zijn aandeel niet alleen een geldswaardig papier, doch ook een deeltje zeggenschap in de n.v. De bezitter van een volksaandeel zou derhalve ook een partikelijke zeggenschap krijgen. Gaat men echter uit van de tussentrap van beleggingsmaatschappijen, dan wordt de zeggenschap van een volksaandeelbezitter wel haast minuscuul klein. Bovendien is de zeggenschap in feite gedelegeerd aan het bestuur van de beleggingsmaatschappij. Indien echter de beleggingsmaatschappij de aldus aan haar gedelegeerde zeggenschap optelt, kan het zijn dat zij in diverse ondernemingen over een niet onbelangrijke macht beschikt. In verband hiermede bepleitte staatssecretaris Schmelzer ²⁾ onlangs het stichten van beleggingsmaatschappijen, die geheel of ten dele door werknemers worden beheerd. Op deze wijze zouden dus de volksaandelenbezitters via hun vertrouwensmensen in het bestuur van deze beleggingsmaatschappijen ook zeggenschap krijgen in diverse n.v.'s.

Het is aan de hand van het bovenstaande nuttig eens na te gaan, wat nu in de praktijk de resultaten zijn in Oostenrijk, een land waar men metterdaad tot uitgifte van volksaandelen is overgegaan.

Reeds enige jaren was er in Oostenrijk tussen de twee grote regeringspartijen t.w. de Oostenrijkse Volkspartij (O.V.P.) en de Sozialistische Partei Oesterreich (S.P.O.) een strijd gaande over de richting, die moest worden ingeslagen met betrekking tot de maatschappelijke structuur van de Oostenrijkse samenleving; de O.V.P. wees min of meer de „marktwirtschaftliche” richting als de gewenste aan, de S.P.O. gaf daarentegen de voorkeur aan een in wezen „planwirtschaftliche” constellatie.

De teruggave, na de totstandkoming van het zgn. Oostenrijkse Staatsverdrag, van de tot augustus 1955 door de Russische bezetter beheerde olievelden en van circa 300 industriële ondernemingen bracht de bestaande meningsverschillen in een acuut stadium. Over de vraag op

²⁾ „De werknemer als kapitaalverschaffer” rede, gehouden te Voorhout op 25 augustus jl.

Barratts OF BRITAIN

VOOR HERENSCHOENEN
VAN STANDING

BATA INTERNATIONAL
AMSTERDAM - KALVERSTRAAT

(Advertentie)

welke wijze de voorheen door de Russen beheerde bedrijven verder zouden moeten worden geleid, konden de beide grote regeringspartners geen overeenstemming bereiken. Dit leidde tot een tussentijdse ontbinding van het parlement en uitschrijving van nieuwe verkiezingen.

De verkiezingen, die in mei 1956 werden gehouden (in Oostenrijk genoemd „Erdölwahlen”) stonden in het teken van de tegenstelling volkskapitalisme (O.V.P.) en staats-socialisme (S.P.O.). De verkiezingen brachten een overwinning voor de O.V.P. en derhalve een uitspraak ten gunste van het zogenaamde volkskapitalisme.

Afgezien van het feit, aan welk systeem men de voorkeur gaf, hebben deze verkiezingen van 1956 geleid tot een popularisering en verduidelijking van de standpunten omtrent het kapitaalbezit, zoals op andere wijze nauwelijks denkbaar ware geweest.

De bedrijven, die in 1946 genationaliseerd waren, hadden het karakter van naamloze vennootschappen behouden, alleen de aandelen waren eigendom van de Staat geworden. Het Ministerie voor Verkeer en Staatsbedrijven trad namens de Staat op. Men ging nu over tot de vorming van een aparte rechtspersoon, de „Industrie- und Bergbauverwaltungs G.m.b.H.”, die tot essentiële taak kreeg de uitoefening van de aandeelhoudersbelangen van de Staat. Hierdoor werd de invloed van de Staat op deze bedrijven gemitigeerd.

Het plan om een deel van de aandelen van enkele staatsbedrijven beschikbaar te stellen voor particulieren, stuitte nog steeds op heftig verzet van de zijde van de S.P.O. Een andere nijpende kwestie in het Oostenrijkse politieke leven bracht de partijen tot elkaar. In 1956 was aan de ambtenaren per 1 januari 1957 een salarisverhoging van circa 18 pCt. toegezegd. De kritieke situatie, waarin zich eind 1956 het staatsbudget bevond, maakte het echter uitermate bezwaarlijk om deze toezegging te honoreren. De gedachte ontstond toen, de hiervoor benodigde fondsen te verkrijgen door 40 pCt. van de aandelen van de twee genationaliseerde grote banken, t.w. de Creditanstalt-Bankverein en de Oostenrijkse Länderbank A.G. te verkopen. Na moeizame onderhandelingen kon de Oostenrijkse Regering, die ook na de verkiezingen van 1956 wederom een coalitie-regering was van O.V.P. en S.P.O., het over dit plan eens worden.

Al is het op zich reeds een opmerkelijke ontwikkeling, dat besloten werd tot het denationaliseren van 40 pCt. van de aandelen van twee grote genationaliseerde bankinstellingen, nog meer reliëf krijgt deze gang van zaken, indien men hierbij bedenkt, dat deze beide bankinstellingen zeer omvangrijke deelnemingen hebben, in het bijzonder in particuliere industriële ondernemingen, en wel de Creditanstalt-Bankverein met Sch. 436,5 mln. en de Oostenrijkse Länderbank met Sch. 346,9 mln. Indien men dus in volle omvang de betekenis van de geschetste ontwikke-

ling wil zien, dan moet men bedenken, dat via de omweg over de beide bankinstellingen, die praktisch een soort beleggingsmaatschappijen zijn, de nieuwe bezitters van volksaandelen ook participeren in een belangrijk deel van de particuliere Oostenrijkse ondernemingen.

In feite kreeg de zaak de volgende praktische uitwerking. Van de Creditanstalt-Bankverein met een nominaal kapitaal van Sch. 500 mln. werd 30 pCt. van de aandelen beschikbaar gesteld als preferente aandelen zonder stemrecht met een gegarandeerd dividend van 6 pCt., met als koers van uitgifte 115 pCt. en 10 pCt. als gewone aandelen met stemrecht tegen een koers van 135 pCt. Van de Oesterreichische Länderbank A.G. met een nominaal kapitaal van Sch. 250 mln. werden op dezelfde voorwaarden aandelen beschikbaar gesteld.

De uitgifte van 30 pCt. aandelen zonder stemrecht en 10 pCt. met stemrecht is een gevolg van meningsverschillen tussen de O.V.P. en de S.P.O. De O.V.P. was voorstander van de uitgifte van uitsluitend gewone aandelen met stemrecht; de S.P.O. daarentegen wilde uiteindelijk wel meegaan met het plan tot uitgifte van deze aandelen, doch wilde aan de volksaandelen geen stemrecht verbinden. De uitgifte van 30 pCt. preferente aandelen zonder en 10 pCt. gewone aandelen met stemrecht draagt duidelijk de sporen van het bereikte compromis.

Toen eenmaal tot de uitgifte van de volksaandelen was besloten, werden alle beschikbare publiciteitsmiddelen ingeschakeld om de bevolking op te wekken om tot inschrijving over te gaan. Pers, radio, filmen aanplakbiljetten werden aangewend om deelname te stimuleren. De inschrijvingstermijn was op vier weken gesteld. Toen de inschrijving op 28 februari 1957 werd gesloten, bleek dat het beschikbare bedrag met 80 pCt. overtekend was. Er waren 80.162 koopopdrachten genoteerd voor een totaalbedrag van Sch. 407.091.500. De bepaling was gemaakt, dat uitsluitend Oostenrijkers konden inschrijven.

De uit te geven aandelen bestonden uit coupures van Sch. 1.000 en Sch. 500. De mogelijkheid bestond om de koopprijs te betalen in vijf maandelijke termijnen. Per inschrijver werden maximaal Sch. 7.000 aandelen Creditanstalt-Bankverein en Sch. 4.000 Oesterreichische Länderbank A.G. toegewezen, zodat op deze wijze een ruime spreiding van de uitgegeven aandelen gewaarborgd werd.

Inmiddels werd reeds besloten tot een nieuwe verkoop en wel van Sch. 100 mln. aandelen van de Elektro Firma. Elin A.G. Deze aandelen worden op dezelfde wijze uitgegeven als die van de beide genoemde bankinstellingen echter met dien verstande, dat uitsluitend gewone aandelen met stemrecht worden uitgegeven en geen preferente aandelen zonder stemrecht. Dit op voorstel van het „Bundesministerium für Finanzen“ en de „Bundeskammer der gewerblichen Wirtschaft“.

Indien men de vraag stelt, of deze Oostenrijkse ontwikkeling voor Nederland als voorbeeld kan dienen, dan gaat het ons dus om het facet van de bezitsvorming en niet primair om de denationalisatie, die op deze wijze in Oostenrijk heeft plaatsgevonden. Het samenvallen van denationalisatie en bezitsvorming is echter niet onbegrijpelijk. Door het denationaliseren van staatsvermogen wordt nieuw particulier vermogen gecreëerd. In dit verband valt ook te denken aan de plannen van Minister Erhard in West-

Duitsland tot denationalisatie van de Volkswagenfabriek door de aandelen, die thans in handen van de Staat zijn als volksaandelen, voor de particulieren beschikbaar te stellen. Men zal moeten afwachten, welke concrete methode bij een hernieuwde indiening van een desbetreffend wetsontwerp bij de Bondsdag door Minister Erhard wordt voorgesteld, doch om boven uiteengezette redenen menen wij, dat voor beginnende bezitters de voorkeur gegeven moet worden aan volksaandelen van beleggingsmaatschappijen.

De denationalisatie, die men met het uitgeven van Volksaandelen in Oostenrijk beoogde, verwerpen wij niet, doch in Nederland zou een beschikbaar stellen van het gehele of een gedeelte van het aandelenbezit van de Staat niet in volksaandelen moeten geschieden, doch in normale aandelen. Deze aandelen zouden, indien zij voor zouden komen in de portefeuille van een beleggingsmaatschappij, die volksaandelen uitgeeft, op deze wijze indirect ook in eigendom van de kleine bezitters kunnen komen, terwijl het door het ontbreken van het medium der beleggingsmaatschappij praktisch onmogelijk zou zijn de medezeggenschap op titel van het bezit van volksaandelen te effectueren.

Het is nu juist het aantrekkelijke in de Oostenrijkse ontwikkeling dat de beide bankinstellingen, waarvan men een deel van het aandelenkapitaal in de vorm van volksaandelen heeft beschikbaar gesteld voor de bevolking, in wezen het karakter van beleggingsmaatschappijen hadden. De thans voorgenomen uitgifte van Sch. 100 mln. volksaandelen van de Elektro Firma Elin A.G., die voor zover mij thans bekend is, niet de vorm heeft van een beleggingsmaatschappij, heeft mijns inziens een minder aantrekkelijk karakter.

Opmerkelijk in de Oostenrijkse ontwikkeling is, dat de uitgifte van de volksaandelen zo'n opvallend succes is geworden. Hieruit blijkt, dat, mits een goede propaganda — of als men wil reclamecampagne — wordt gevoerd, belangstelling voor belegging in volksaandelen is te kweken, waarbij men echter wel heeft te bedenken, dat deze kwestie in Oostenrijk wel zeer sterk in het middelpunt van de politieke belangstelling is komen te staan, doordat de tegenstelling staatsocialisme - volkskapitalisme de inzet was van de verkiezingen 1956. Bovendien is moeilijk te beoordelen of het enthousiasme van de inschrijvers werd veroorzaakt door het denationalisatie-element dan wel door dat der bezitsvorming. Zou het nl. zo zijn, dat de betalingen der volksaandelen zijn geschied uit bijv. spaarbanksaldi, dan is het bezitsvormingsmotief wellicht gering en zou men feitelijke kennis moeten hebben van de mate waarin van de mogelijkheid gebruik gemaakt werd om in vijf maandelijke termijnen te betalen. Tevens mag niet uit het oog worden verloren, dat het grootste deel van de volksaandelen, t.w. 3/4 gedeelte feitelijk meer het karakter had van een winstdelende obligatie met een gegarandeerde rente van 6 pCt. Wat Nederland betreft menen wij, dat er, mits goed opgezet, goede mogelijkheden liggen. Wij wijzen in dit verband op het succes, dat de winstdelende obligaties van Albert Heijn hebben. Deze winstdelende obligaties blijken voor het publiek een aantrekkelijk spaarobject te zijn. Hieruit is, naar wij menen, af te leiden, dat ook de „kleine man“ niet afkerig is van effectenbezit, mits hij hiervoor op geleidelijke wijze kan sparen.

De mogelijkheid om met kleine, bijv. maandelijke, bedragen in het bezit te komen van een aandeel van f. 100 nominaal van een beleggingsmaatschappij is in Nederland

geopend door het Rotterdams Beleggingsconsortium. Door minimum maandelijksse betalingen per giro van f. 30 kan men zo'n aandeel a.h.w. bij elkaar sparen. Reeds met een eerste storting wordt men micro-aandeelhouder. Indien op de dag van ontvangst van de storting de koers van een aandeel Robeco bijv. 280 is, dan wordt men voor 30/280 eigenaar van een aandeel van f. 100. Vindt de volgende ontvangst van een storting plaats op een dag, waarop de koers bijv. 270 is, dan wordt men eigenaar van 30/270 aandeel van f. 100 enz. Is men feitelijk bezitter geworden van een geheel aandeel van f. 100 dan ontvangt men dat aandeel en verkeert men dus in de positie van een normale aandeelhouder.

Voor ons land zouden wij de bevordering van bezit d.m.v. volksaandelen in beleggingsmaatschappijen willen entameren door een eenvoudig spaarsysteem. Er zou o.i. moeten worden opgericht een volksbeleggingsmaatschappij, waar in het oprichtingskapitaal participeren een of meer arbeidersorganisaties alsmede bijv. een of meer bestaande beleggingsmaatschappijen. De uit te geven aandelen van deze maatschappij zouden een nominale waarde moeten hebben van f. 50 en f. 100. De verkrijging ervan zou moeten kunnen geschieden op de wijze „Robeco” met dien verstande, dat de minimum-inlage f. 10 bedraagt, met een verplichte minimum-storting van f. 100 per jaar. Tevens dient de mogelijkheid geopend te worden om spaarzegels te kopen van f. 1 die op een spaarkaart geplakt zouden kunnen worden, die een totaal van f. 10 zou kunnen bevatten. Nadat op een spaarkaart voor f. 10 zegels geplakt zijn, kan men de kaart inzenden, heeft men derhalve een storting van f. 10 gedaan en is micro-aandeelhouder van de Volksbeleggingsmaatschappij geworden. Indien de werkgevers bereid bevonden worden aan een dergelijk plan hun medewerking te geven door de mogelijkheid te openen bij het bedrijf spaarzegels te kopen en spaarkaarten beschikbaar te stellen, menen wij dat een dergelijke opzet een zeer goede kans van slagen heeft, mits aan een tweetal voorwaarden wordt voldaan, t.w. dat dit alles gesteund wordt door een goede reclame en dat de volksaandelen van f. 50 en f. 100 ter beurze verhandelbaar zijn.

Ik ben mij ervan bewust, dat dit voorstel slechts zeer schetsmatig is en dat een grondige nadere bestudering aan een realisering vooraf moet gaan, doch ik meen, dat een dergelijke methode met inschakeling van het sparen voor volksaandelen d.m.v. zegels aansluit bij een wijze van sparen, die in Nederland populair is, waarbij behalve op de klantenobligaties van Albert Heijn te wijzen is op de talloze zegeltjes, die door diverse organisaties van kruideniers en dergelijke aan hun klanten worden verstrekt³⁾. Bovendien is het een wijze van sparen, die het bekende Nederlandse gezegde effectueert: „Velé kleintjes maken één grote”.

Deventer.

Drs. G. J. M. HORBACH.

³⁾ Enkele weken na het gereedkomen van het artikel is de prospectus verschenen van de Tweede Nationale Woningbouwlening bestaande uit Rentespaarbrieven 1957. Zoals bekend wordt in dit prospectus aangekondigd, dat de mogelijkheid bestaat spaarzegels van f. 5 te kopen, die op de postkantoren verkrijgbaar zijn. Deze zegels kunnen op spaarkaarten geplakt worden. Indien men een kaart heeft volgeplakt met vijf of tien spaarzegels, kan men hiervoor een of twee spaarbrieven van f. 25 verkrijgen. De beursnotering zal t.z.t. worden aangevraagd.

INGEZONDEN STUK

Nederlands positie in een groeiende wereldeconomie

Drs. P. J. van der Burg te Eindhoven schrijft ons:

In deel V van zijn artikelenreeks „Nederlands positie in een groeiende wereldeconomie” („E.-S.B.” no. 2106 van 6 november 1957) brengt Dr. Wemelsfelder het uitermate belangrijke vraagstuk van de spaarprestaties in Nederland ter sprake. Terecht constateert de schrijver, dat onze besparingen en die van alle andere Westeuropese landen niet in de schaduw kunnen staan van die in het Oosteuropese blok, hetgeen — om zijn eigen woorden te gebruiken — een wel uitermate benauwend aspect is. Schrijvers parafraze „Een land dat leeft zorgt voor een hoog investeringsniveau” zal ieder weldenkend econoom aanspreken. Inderdaad zijn tot nu toe (in Nederland) de niet uitgekeerde winsten de belangrijkste financieringsbron geweest voor de netto industriële investeringen. Wemelsfelder heeft dan ook het grootste gelijk van de wereld wanneer hij stelt: „Indien men de winstmarges aantast en uitkeert in de vorm van hogere lonen en deze hogere lonen niet tot equivalent hogere besparingen leiden, doch consumptief weglekken, slacht men de kip met de gouden eieren”.

Wel wat bedenkelijk, en daar gaat het ons thans in wezen om, achten wij echter het feit, dat Wemelsfelder Nederland tot de beter geclassificeerde spaarlanden van (West-) Europa meent te mogen rekenen. Deze opvatting, het is helaas maar al te waar, wordt nog door velen in den lande gehuldigd, hetgeen hieraan moet worden toegeschreven, dat men — als Wemelsfelder in het onderhavige geval — de spaar- c.q. investeringsquote te zeer als een absolute grootheid beschouwt. Het is niet voldoende te constateren, dat in Nederland vergeleken met het buitenland het spaarpercentage hoog is, maar men zal zich dienen af te vragen of er voldoende wordt gespaard in verhouding tot hetgeen nodig is. Doet men dit, d.w.z. houdt men rekening met te verwachten bevolkingsmutaties en dus met de noodzaak voor een groeiende beroepsbevolking werkgelegenheid te creëren, dan blijkt Nederland op investeringsgebied een vrij abominabel figuur te slaan. Alleen in Frankrijk, België en Engeland blijkt dan het investeringsniveau nog lager te liggen dan in ons land.

Het merkwaardige is nu, dat men tot laatstgenoemde conclusie komt, wanneer men — evenals Wemelsfelder — de door de E.C.E. in het Economic Survey 1955 gepubliceerde cijfers tot uitgangspunt van zijn beschouwingen maakt. Zulks is gedaan in het laatstverschenen Jaarverslag van Philips (maart, 1957) en wel op de bladzijden 71 en 72. Hieruit zouden wij het volgende willen citeren:

„Het zal onder de gegeven omstandigheden geen bevreemding wekken, dat wij onze gedachten hebben laten gaan over de vraag in hoeverre het investeringsniveau hier te lande beneden de maat blijft en op welke wijze daarin verbetering zou zijn te brengen. Daarbij bleek dat het niet mogelijk is een objectief economisch criterium te vinden voor het percentage van het nationaal inkomen dat zou moeten worden bespaard en voor investering aangewend. Duidelijk is dat, naarmate de toeneming van de kapitaal-goederenvoorraad in een land groter is, de welvaart er onder overigens gelijkblijvende omstandigheden sneller zal stijgen, hetgeen op den duur daartoe moet leiden, dat in het land met de snelste relatieve stijging het hoogste absolute welvaartsniveau wordt bereikt. Echter blijven de overige omstandigheden meestentijds niet gelijk. Met name geldt dit voor de toeneming van de beroepsbevolking. Juist deze legt op de Nederlandse economie een relatief zware druk. Wanneer immers de bevolking groeit, zal — om het reële nationaal inkomen per hoofd op peil te houden — aan het nationaal vermogen elk jaar een ongeveer corresponderende

uitbreiding moeten worden gegeven. Slechts wanneer de netto-investeringen het voor dit doel vereiste niveau overtreffen, zal een welvaartsvermeerdering kunnen worden gerealiseerd. In de landen van West-Europa, waar het nationaal vermogen zich tot het nationaal inkomen ongeveer verhoudt als 4 : 1, zal voor elk procent bevolkingstoename gemiddeld een minimum netto-investering ter hoogte van 4% van het nationaal inkomen zijn vereist. De ervaring leert dat in ons zich snel industrialiserend land voor de toename van de beroepsbevolking voornamelijk werkgelegenheid zal moeten worden gevonden in kapitaal-intensieve bedrijfstakken. Dit zal dan ook een meer dan gemiddelde eis aan de kapitaalvorming stellen.

Het ziet er naar uit dat Nederland in de naaste toekomst in West-Europa het land zal zijn met de grootste toename van de beroepsbevolking. Dit blijkt uit enkele cijfers, ontleend aan een desbetreffend in 1956 door de O.E.E.C. uitgebracht rapport, bij de opstelling waarvan voor Nederland, Engeland, West-Duitsland en Italië rekening werd gehouden met migratie:

Beroepsbevolking in 1971 op basis 1951 = 100

Oostenrijk	98	Zwitserland	107
België	100	Italië	112
Engeland	102	Noorwegen	112
Frankrijk	106	Denemarken	114
West-Duitsland	106	Nederland	123
Zweden	107		

Terwijl men zich in een land als België geen zorgen zal behoeven te maken over de uit de bevolkingsgroei voortvloeiende noodzaak tot uitbreiding van het nationaal vermogen (capital widening), blijkt dat in Nederland om deze reden een netto-investering van ongeveer 5% per jaar geboden zal zijn. Wanneer in België dus jaarlijks 6% zou worden geïnvesteerd, zou dit percentage in Nederland reeds 11 moeten bedragen om een zelfde stijging van het welvaartsniveau te bewerkstelligen. Wordt de vergelijking doorgetrokken tot West-Duitsland, dan zou bij een investeringsniveau van 15% aldaar in ons land tenminste 19% van het nationaal inkomen voor netto-investering moeten worden aangewend.

Netto investering in vaste activa in % van het netto nationaal produkt

	1950	1951	1952	1953	1954
Noorwegen	20	17	19	21	22
Oostenrijk	13	16	14	13	15
West-Duitsland	14	14	13	14	15
Zwitserland	—	—	—	—	14
Nederland	11	10	11	11	13
Denemarken	12	13	13	13	13
Italië	11	11	12	12	12
Zweden	10	9	9	10	11
Frankrijk	7	8	7	7	8
België	8	6	6	6	6
Engeland	5	5	5	6	6

De voorgaande, aan het Economic Survey of Europe 1955 ontleende, cijfers wekken de indruk als zouden de investeringen zich hier te lande op een redelijk hoog niveau hebben bewogen. Indien de onderscheiden percentages echter worden gecorrigeerd in verband met de door de bevolkingsgroei daaraan te stellen eisen blijkt, dat de investeringen in ons land bij die van de meeste landen, waaronder West-Duitsland, zijn ten achter gebleven. Slechts in Frankrijk, België en Engeland is — ook na de noodzakelijke correctie — het investeringsniveau nog lager. Voor het van zijn industriële export steeds meer afhankelijk wordende Nederland mag de betekenis hiervan voor de ontwikkeling van de concurrentieverhoudingen op de wereldmarkt niet worden onderschat. Nu het investeringsniveau hier te lande door de gekozen wijze van bestedingsbeperking bovendien in gevaar komt, is hiervoor temeer aanleiding¹⁾.

Tot zover het Jaarverslag Philips. Men zou tegen het daarin geleverde betoog misschien kunnen aanvoeren, dat de aangenomen „capital/output ratio” van ca. 4 aan de hoge kant ligt — Wemelsfelder zelf werkt voor Nederland met een coëfficiënt van 3 à 3,6 en voor het buitenland met 3 à 4 — maar dan zal men wel dienen te bedenken, dat de absolute hoogte van de coëfficiënt als zodanig niets afdoet aan de noodzaak „capital deepening” en „capital widening” beide in de beschouwing te betrekken wanneer men zich over het investeringsniveau een oordeel wenst te vormen.

In dat geval zal er bepaald geen reden voor Nederlandse zelfvoldaanheid uit voortvloeien. Het investeringsniveau zal hier op zeer hoog niveau moeten worden gebracht (20 pCt. van het nationaal inkomen lijkt op dit moment redelijk), waartoe de Regering met name ook op fiscaal gebied de voorwaarden zal moeten scheppen.

Naschrift.

Ik geloof, dat de kanttekeningen van Drs. Van der Burg het in genoemde bijdrage No. V gegeven betoog ondersteunen. Indien wij bij onze, op zichzelf (in het verleden) reeds tamelijk hoge, spaarprestaties nog in aanmerking nemen, dat deze tot stand kwamen bij een relatief snel uitbreidende bevolking, versterkt dit de opmerking, dat qua spaarprestatie ons land een hoge score behaalde.

Een andere vraag is, of deze spaargraad voldoende is of anders geformuleerd: welke spaargraad resp. investeringsgraad nodig is om in the long run een hoog expansietempo te bewerkstelligen. Dit is afhankelijk van vele factoren, zoals de waardering van huidige welvaart in verhouding tot toekomstige; de omvang van de kapitaalcoëfficiënt; de ontwikkeling van de techniek etc. De stelling van Van der Burg, dat een netto-investeringsgraad van 20 pCt. „redelijk” is, lijkt mij dan ook een subjectief waarde-oordeel.

Een poging om aan de hand van een serie data tot een min of meer objectieve bepaling van de „optimale spaargraad” te komen werd recentelijk ondernomen door Tinbergen¹⁾. Juist doordat men met zoveel moeilijk traceerbare factoren heeft te maken (hetgeen ook door Tinbergen wordt erkend), blijft echter het bepalen van de „optimale” spaar- resp. investeringsgraad een hachelijke zaak.

Het in het jaarverslag van Philips gestelde, dat een land met een snelle uitbreiding van de bevolking, indien het een zelfde economisch resultaat wil bereiken als een land met een langzaam uitbreidende bevolking, op zichzelf een hoger investeringsniveau nodig heeft, is, dunkt mij, moeilijk voor bestrijding vatbaar. Het zou dan ook een misverstand zijn indien men in het in discussie zijnde artikel zou willen lezen, dat dit niet het geval is. De conclusies onder 2) en 3) impliceren n.o.m. het tegendeel.

¹⁾s-Gravenhage.

J. WEMELSFELDER.

¹⁾ J. Tinbergen: „Enige open vragen aangaande de ontwikkeling op lange termijn” in Tijdschrift voor Documentatie en Voorlichting, september 1956.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De Schatkist heeft er in 1958 geen gras over laten groeien: nadat op 2 januari f. 170 mln. aan schatkistpapier was vervallen, stond de dag daarop de inschrijving op nieuw papier open. Ditmaal was het niet alleen mogelijk om op 3-maands papier in te schrijven, maar ook promessen met een looptijd van zes en negen maanden waren beschikbaar. Het resultaat werd met enige vertraging bekend gemaakt, waarschijnlijk omdat Minister Hofstra in de Tweede Kamer vertoefde, waar enige wijzigingen werden aangebracht in de belastingvoorstellen van de Regering, tot vreugde van

o.a. de Nederlandse sigarettenrokers en scheepvaartmaatschappijen, en tot ergernis van de burgemeesters, die in de Kamer blijkbaar niet sterk genoeg vertegenwoordigd zijn. De toewijzing vond als volgt plaats:

	disconto	bedrag (× f. 1 mln.)
3-mnd. prom.	4 ¹ / ₂ pCt.	79,5
6-mnd. prom.	4 ⁵ / ₈ pCt.	29,2
9-mnd. prom.	4 ⁷ / ₈ pCt.	50,7

Totaal 159,4

Het toewijzingsdisconto voor 3-maands promessen is dus voor de tweede maal in successie met $\frac{1}{8}$ pCt. gedaald (16 december: $\frac{4}{8}$ pCt., 2 december: $\frac{3}{4}$ pCt.); wel een bewijs dat de verkrapting die in de tweede helft van december heeft plaats gevonden een incidenteel, met de jaarultimo samenhangend, verschijnsel is geweest.

Hoewel, blijkens de tabel, bijna de helft van het totaal geplaatste bedrag uit 3-maandspromessen bestond, mag ook t.a.v. het langere papier bepaald niet van een gebrek aan belangstelling worden gesproken. Misschien mag men dit zien als een indicatie, dat de inschrijvers er ook voor de komende maanden op rekenen dat de verruiming invloeden op de geldmarkt de overhand zullen behouden.

De belangrijkste mutatie die zich in de weekstaat van De Nederlandsche Bank heeft voorgedaan, is de stijging van de post Wissels, schatkistpapier etc. door de Bank gekocht. Deze stijging stelt het bedrag aan promessen voor dat de Bank, op grond van affaires met beding van wederinkoop (terugkoopovereenkomsten), tijdelijk van de banken en van andere tot deze faciliteit toegelaten instellingen heeft overgenomen. Hiermee was een bedrag van ca. f. 57 mln. gemoeid, zodat $\frac{1}{3}$ van het op 16 december verworven papier bij de Bank werd „gestald”. Op de volgende weekstaat zullen de sporen van deze affaires alweer zijn uitgewist.

De goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank vertoonde een kleine daling; sedert deze op 9 september met een bedrag van ca. f. 3.050 mln. hun dieptepunt hebben bereikt, heeft een toename van f. 900 mln. plaatsgevonden, waarvan echter ruim de helft afkomstig is van bijzondere transacties, t.w. met het I.M.F. (f. 261 mln.) en met de Deutsche Bank (f. 200 mln.). Merkwaardig is, dat het bij laatstgenoemde gelegenheid geplaatste schatkistpapier bij de opgaven van het Ministerie van Financiën niet afzonderlijk, maar tezamen met de in het binnenland geplaatste promessen, verantwoord wordt.

De call-rente bleef onveranderd op $3\frac{1}{2}$ pCt., al schijnen er vóór het jaareinde posten tegen een hoger tarief te zijn afgesloten. Doordat 2 januari papier verviel, terwijl de stortingsdatum voor het nieuw geplaatste papier op 6 januari was vastgesteld, werd tijdelijk extra-ruimte gecreëerd.

De kapitaalmarkt.

In Wall Street is het oude jaar met een zekere dosis optimisme geëindigd, en dezelfde gemoedsstemming overheerste tijdens de eerste beursdagen van het nieuwe jaar. Hoewel de minder aangename berichten geenszins hebben ontbroken (bijv. die betreffende de werkgelegenheid en de kleinhandelsverkopen), werd meer gewicht gehecht aan de gunstige tijdingen. Er blijkt in 1957 een recordbedrag aan dividenden te zijn uitgekeerd; het disconto op nieuw afgegeven schatkistpapier daalde scherp tot $2\frac{3}{4}$ pCt., hetgeen

aanleiding gaf tot speculaties omtrent een nieuwe discontoverlaging van de Federal Reserve Banks; men houdt voorts rekening met een toename van de overheidsuitgaven. Ten slotte komt er in januari altijd een einde aan de „tax sales”, dat onvermijdelijk complement van de kapitaalwinstbelasting.

Ook op het Damrak heeft zich omstreeks de jaarwisseling een verbetering van de stemming voltrokken (men zie het koerslijstje). Tot de traditionele Nieuwjaarsredevoeringen behoorde ook die van de Voorzitter van de Vereniging voor den Effectenhandel, die iets mededeelde over de plannen die men koestert om de belangstelling voor de Beurs aan te wakkeren. Wat betreft de (officiële) omzetten zal dit geen kwaad kunnen, gezien bijv. de ontwikkeling van de nominale waarde der verhandelde aandelen. Deze bedroeg in de jaren 1955 t/m 1957 resp. f. 850, f. 470 en f. 415 mln.

Er is een kans dat een bij schrijvers van beursberichten geliefd onderwerp aan betekenis zal inboeten, nl. de onderwaardering van de aandelen Dordtsche t.o.v. de aandelen Koninklijke. De Dordtsche zal nl. met een claim-emissie komen van f. 14,7 mln. gewone en f. 7,3 mln. (winstdelend) preferente aandelen. De verhoudingen zijn zodanig gekozen, dat de onderwaardering doorzichtiger zal worden dan de laatste tijd — sinds Koninklijke wel en Dordtsche niet tot een uitkering van bonusaandelen is overgegaan — het geval is geweest. In verband met de emissie Koninklijke heeft De Nederlandsche Bank maatregelen genomen, die het niet-ingezetenen in een aantal landen mogelijk maken dollars, resp. tegoeden op bepaalde guldenrekeningen, voor de inschrijving te bezigen. De aandacht trok de fusie tussen de Nederlandsche Kabelfabriek en de Hollandsche Draaden Kabelfabriek. Hoewel hieraan besprekingen zijn voorafgegaan die $1\frac{1}{2}$ jaar hebben geduurd, wordt hier ook wel het nieuwe begrip „Euromarktfusie” van toepassing verklaard.

Dat 1957 voor de spaarbanken een triest jaar is geweest wordt o.a. bevestigd door de gegevens van de Rijks Post Spaarbank, volgens welke er bij deze instelling f. 5 mln. meer is opgevraagd dan gestort. In 1956 was er een positief spaarverschil van f. 173 mln.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	20 dec. 1957	27 dec. 1957	3 jan. 1958
Algemeen		166	166	168
Internat. concerns		235	235	237
Industrie		123	123	126
Scheepvaart		112	114	120
Banken		105	105	104
Indon. aand.		66	66	65
Aandelen				
Kon. Petroleum		f. 147,50	f. 148,70	f. 146,20
Unilever		307 $\frac{1}{2}$	301 $\frac{1}{4}$	310 $\frac{1}{2}$
Philips		223 $\frac{3}{4}$	223	231 $\frac{1}{2}$
A.K.U.		137	136 $\frac{1}{4}$	147 $\frac{1}{2}$
Kon. N. Hoogovens		236	230 $\frac{1}{2}$	240
Van Gelder Zn.		159	156 $\frac{1}{2}$	166
H.A.L.		124	126 $\frac{1}{2}$	138 $\frac{1}{2}$
Amsterd. Bank		192	191 $\frac{1}{2}$	191
H.V.A.		88	87	85 $\frac{1}{2}$
Staatsfondsen				
2 $\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S.		59	58 $\frac{1}{2}$	60
3 $\frac{1}{2}$ pCt. 1947		84 $\frac{1}{2}$	85	84 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. 1955 I		81 $\frac{1}{2}$	80 $\frac{1}{2}$	81 $\frac{1}{2}$
3 pCt. Grootboek 1946		80 $\frac{1}{2}$	80	81 $\frac{1}{4}$
3 pCt. Dollarlening		90	89 $\frac{1}{2}$	89
Diverse obligaties				
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		83 $\frac{1}{2}$	85	83 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III		77 $\frac{1}{2}$	79 $\frac{1}{2}$	81
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Nederl. Spoorwegen		84	84	84 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Philips 1948		90 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Westl. Hyp. Bank		76 $\frac{1}{2}$	75 $\frac{1}{2}$	80 $\frac{1}{2}$
6 pCt. Nat. Woningbouw 1957 ...		103 $\frac{1}{2}$	103 $\frac{1}{2}$	104 $\frac{1}{2}$
New York				
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials		427	433	445

M. P. GANS.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor studenten f 19.—; fr. per post f 20,10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

DORDTSCHЕ PETROLEUM-INDUSTRIE MAATSCHAPPIJ N.V.

gevestigd te Amsterdam.

Naar aanleiding van de mededeling van de N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij, dat deze het voornemen heeft op of omstreeks 17 januari 1958 over te gaan tot uitgifte van nieuwe aandelen met toekenning van een claimrecht aan de houders van de bestaande aandelen in de verhouding 1 op 8, berichten ondergetekenden, dat indien de hiervoren genoemde emissie „Koninklijke” doorgang vindt zij de inschrijving open zullen stellen op:

nominaal f 7.344.000,- 7 pCt. preferente aandelen „Dordtsche” aan toonder, verdeeld in aandelen van nominaal f 500,- en onderaandelen van nominaal f 100,-, welke uitsluitend worden aangeboden aan de houders van de thans uitstaande preferente aandelen en onderaandelen in de verhouding van 1 op 3

en op

nominaal f 14.688.000,- gewone aandelen „Dordtsche” aan toonder, verdeeld in aandelen van nominaal f 1000,- en onderaandelen van nominaal f 200,-, welke uitsluitend worden aangeboden aan de houders van de thans uitstaande gewone aandelen en onderaandelen in de verhouding van 1 op 3.

Als claims zullen de dividendbewijzen No. 93 worden aangewezen.

De koers van uitgifte zal nog nader per advertentie worden bekend gemaakt. De nieuwe aandelen zullen ten volle delen in de winst van de „Dordtsche” over het boekjaar 1958 en volgende boekjaren.

De periode van inschrijving op de nieuwe aandelen „Dordtsche” zal ongeveer samenvallen met die van de „Koninklijke”.

Voor nadere bijzonderheden betreffende deze uitgifte wordt verwezen naar het te zijner tijd verschijnende prospectus.

HOPE & CO.
VAN EEGHEN & CO.
PIERSON, HELDRING & PIERSON
AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Amsterdam, 2 januari 1958.

Gevraagd door Internationale firma, werkzaam op het terrein van Marktonderzoek, een

HOOFD VAN DE STATISTISCHE AFDELING

De te benoemen functionaris zal leiding dienen te geven aan een groep statistische medewerkers, wier werkzaamheden onder meer bestaan uit:

- het analyseren en waarden van statistisch grondmateriaal,
- het bepalen van statistische afwijkingen,
- het samenstellen van representatieve steekproeven,
- het organiseren van de buitendienst, bestaande uit een aantal over het gehele land verspreide enquêtrices,
- de planning en verwerking van enquêtes.

Voor deze staffunctie wordt de voorkeur gegeven aan een STATISTICUS of WISKUNDIGE, die na een universitaire opleiding ervaring in „Market Research” heeft opgedaan. Naast theoretische kennis wordt een praktische instelling essentieel geacht. Leeftijd niet beneden 30 jaar.

Beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift is noodzakelijk.

Geboden wordt een afwisselende werkkring met uitstekende vooruitzichten.

Het salaris zal in overeenstemming zijn met de belangrijkheid van de functie.

Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige gegevens te richten aan de Directie van

ATTWOOD STATISTICS LIMITED - Afd. Nederland - Groothandelsgebouw A-4, Rotterdam

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

KENGETAL

Leeft met Uw tijd mee
Leest de E.-S.B.